

**Z REWOLUCYJNYCH
TRADYCJI
BIAŁOSTOCCZYNY**

1948 Z REWOLUCYJNYCH
TRADYCJI
BIAŁOSTOCCZYNY **1864**

MUZEUM RUCHU REWOLUCYJNEGO W BIAŁYMSTOKU

Stała ekspozycja w Muzeum Ruchu Rewolucyjnego w Białymstoku „Dzieje białostockiego ruchu rewolucyjnego” jest wystawą o charakterze historycznym. Celem jej jest przedstawienie postępowych ruchów społecznych w województwie białostockim, poczynając od lat siedemdziesiątych XIX wieku, poprzez wiek XX, do zjednoczenia polskiego ruchu robotniczego w 1948 r.

Wystawa czynna jest w budynku Muzeum przy ul. Kilińskiego 6 w Białymstoku.

Z REWOLUCYJNEJ PRZESZŁOŚCI BIAŁOSTOCCZYZNY 1864 1948

Henryk Majecki

Karol Marks i Fryderyk Engels pisali w „Manifeście Komunistycznym”, że „historia wszelkiego społeczeństwa dotychczasowego jest historią walk klasowych”. Walka klas przenika całą historię dotychczasowych społeczeństw i stanowi siłę napędową ich rozwoju. Jest ona podstawowym środkiem likwidacji starego ustroju, stojącego na przeszkodzie dalszemu rozwojowi społeczeństwa. Najostrzejszą formą walki klas są wystąpienia rewolucyjne mas pracujących. W historii naszego kraju wystąpienia te miały różny charakter. W okresie Polski szlacheckiej były to przeważnie żywiołowe wystąpienia i bunty mas chłopskich. W okresie rozbiorów Polski rewolucyjny charakter miała walka o niepodległość kraju. Pow-

stania polskie skierowane były przeciwko despotyzmowi carskiemu — ostoje europejskiej reakcji. Powstania miały charakter postępowy, mimo często ograniczonego, nie odpowiadającego duchowi czasów, programu społecznego ich przywódców. Rewolucyjne skrzydło ruchów powstańczych pragnęło za cenę reform agrarnych wciągnąć do walki masy chłopskie. Dlatego też prezentowany przez przywódców rewolucyjnego skrzydła ruchów powstańczych program reform społecznych zawierał antyfeudalną, rewolucyjną treść.

Białostoczczyzna brała aktywny udział we wszystkich tych ruchach, szczególnie w okresie powstania styczniowego (1863—1864). Na jej terytorium działali znani przywódcy rewolucyjnego skrzydła stronnictwa Czerwonych: Bronisław Szwarce i Walery Wróblewski. We wsi Mostowlany (pow. białostocki) urodził się Konstanty Kalinowski, przywódca ruchu rewolucyjnego na Litwie. Ciężką cenę zapłaciła ludność Białostoczczyzny za udział w powstaniu: setki ofiar, setki zesłanych na Syberię (na katorgę lub osiedlenie), spacyfikowane wsie, ogromne kontrybucje. Ruch rewolucyjny został chwilowo zdławiony, aby później wybuchnąć z nową siłą, w nowych już warunkach historycznych.

Mieszkańcy regionu białostockiego brali również aktywny udział w ruchach rewolucyjnych poza granicami kraju.

Wyrazem głębokiego internacjonalizmu jest działalność Ignacego Hryniewieckiego, syna zubożałego szlachcica z pow. Bielsk Podlaski. Jako student Instytutu Technologicznego w Petersburgu włączył się do rewolucyjnego ruchu rosyjskiego. Wkrótce został jednym z czołowych działaczy rewolucyjno-terrorystycznej organizacji „Narodnaja Wola”. Jemu w udziale przypadło zadanie wykonania wyroku śmierci na imperatorze Aleksandrze II. 13 marca 1881 roku Hryniewiecki rzucił bombę pod karetkę, w której znajdował się car. W czasie zamachu zginął również Hryniewiecki.

Po przeprowadzeniu reformy uwłaszczeniowej z roku 1864 w całej Rosji powstały bardziej sprzyjające warunki dla szyb-

KLASA ROBOTNICZA I PRZEMYSŁ 1870

Choroszcz	1	940
Ciechanowiec	9	81
Dobrzyniewo	1	210
Dojlidy	2	35
Dajnowo	1	4
Gródek	11	120
Jakimy	1	10
Knyszyn	12	224
Królowy Most	1	50
Krynki	8	42
Michałowó	20	285
Nowe	1	40
Pieszczaniki	1	35
Rozalin	1	17
Siemiatycze	3	61
Skorupy	2	39
Sochanie	1	15
Supraśl	6	872
Świniobród	1	10
Topole	1	64
Turna	1	15
Wasilków	4	51
Woroszyły	1	50
Zabłudów	5	15
BIĄŁYSTOK	44	1186

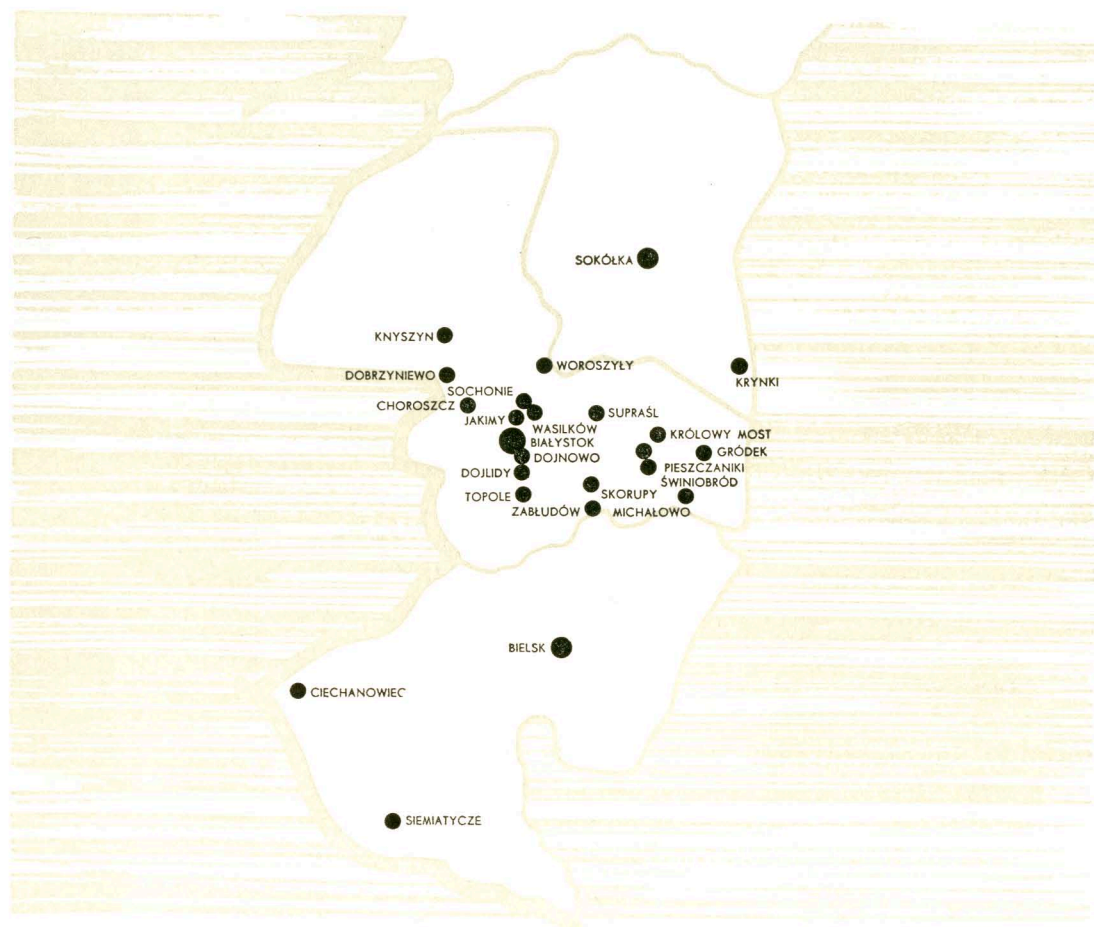

liczba robotników

ilość zakładów

Białostocki okręg przemysłowy — w 1870 roku

kiego rozwoju stosunków kapitalistycznych. Białystok w końcu XIX w. stał się poważnym ośrodkiem przemysłowym.

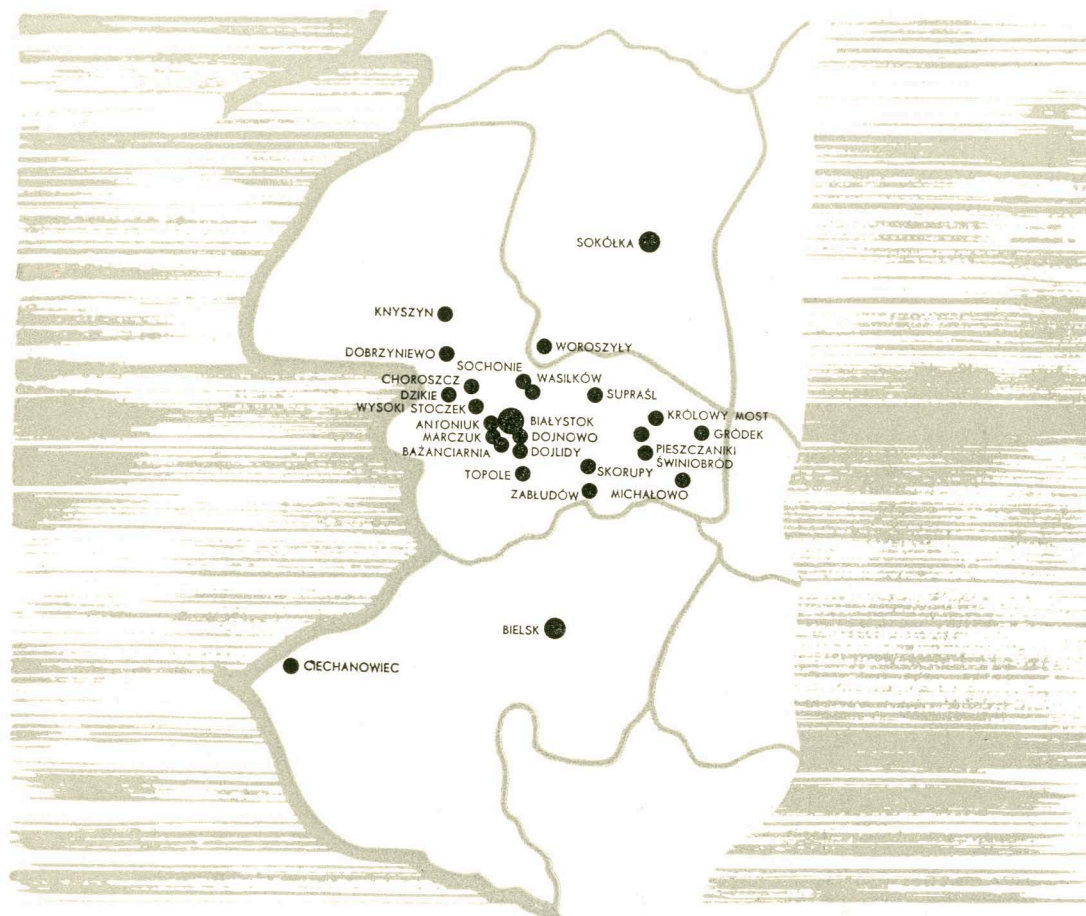
Pierwsze zakłady przemysłowe (głównie włókiennicze) zaczęły powstawać po roku 1815. Wprowadzenie w roku 1832 granicy celnej między Królestwem Polskim a Imperium Rosyjskim było czynnikiem aktywizującym rozwój przemysłu włókienniczego. Wielu fabrykantów zaczęło przenosić swe zakłady z obszaru Królestwa Polskiego lub budować nowe w pobliżu granicy, w okolicach Białegostoku. Powstały w ten sposób duże zakłady włókiennicze: S. Michałowskiego w Niezbudce (obecnie Michałowo), W. Zacherta, Buchholza i Auerta w Supraślu, Ch. Moesa w Choroszczy. Sam Białystok nie wyróżniał się jeszcze niczym szczególnym spośród innych sąsiednich miasteczek. Rozwój jego przypada na lata późniejsze i związany jest z powstaniem nowych dróg komunikacyjnych. W 1862 roku została uruchomiona kolej warszawsko-petersburska. Nowa linia kolejowa, budowana przez rząd dla celów strategicznych, miała duże znaczenie gospodarcze zwłaszcza dla okręgu białostockiego, który dotąd pozbawiony był połączenia kolejowego. Łączyła ona Białystok ze stolicą państwa, a pośrednio z innymi północnymi rejonami Cesarstwa. Na początku lat osiemdziesiątych uruchomiono nowe linie kolejowe: Białystok — Brześć (przez Bielsk Podlaski), Białystok — Królewiec (przez Grajewo), Białystok — Baranowicze — Mińsk — Moskwa. Dogodne warunki komunikacyjne wpłynęły na szybką industrializację Białegostoku. W roku 1859 miasto liczyło niewiele ponad 16 tys. mieszkańców, a w roku 1895 — 63 tys. Ośrodkami przemysłowymi stały się: Supraśl, Choroszcz, Michałowo, Gródek, Wasilków i Krynki. Mniejsze zakłady przemysłu włókienniczego i garbarskiego istniały w Sokółce, Ciechanowcu, Bielsku Podlaskim, Zabłudowie, Knyszynie i innych miejscowościach. Powstał białostocki okręg przemysłowy. W II połowie XIX w. Białystok stał się największym skupiskiem ludności proletariackiej w Kraju Północno-Zachodnim oraz jednym z większych ośrodków robotniczych na ziemiach polskich.

1898

Antoniuk	1	142
Białostoczek	1	28
Bielsk	15	24
Choroszcz	1	980
Ciechanowiec	11	120
Dobrzyniewo	1	167
Dojlidy	1	271
Dajnowo	1	47
Dzikie	1	42
Gródek	17	383
Jasieniówka	3	13
Knyszyn	4	64
Komory	1	15
Królowy Most	2	68
Marczuk	1	19
Michałowo	33	601
Pieszczaniki	2	104
Rozalin	1	59
Skorupy	3	162
Sochanie	1	23
Solniki	2	2
Stanisławowo	4	14
Supraśl	10	534
Świniobród	1	22
Topole	2	139
Wasilków	6	224
Woroszyły	1	20
Wysoki Stoczek	1	156
Zabłudów	5	73
BIĄŁYSTOK	307	5418

Białostocki okręg przemysłowy — w 1898 roku

Skład socjalny i narodowościowy kształtującej się w okręgu białostockim klasy robotniczej był bardzo różnorodny i skomplikowany. Najstarszą, najbardziej wykwalifikowaną i zarazem najmniej liczną procentowo grupę robotniczą stanowili Niemcy. Poważną pod względem liczebnym grupę stanowił proletariats żydowski. W końcu XIX wieku w fabrykach i manufakturach okręgu białostockiego Żydzi stanowili około 40% ogólnej liczby robotników. Żydowski proletariats powiększały coraz to nowe masy przybyszów z okolicznych, a czasem dalszych miast i miasteczek Białorusi i Litwy. Największą liczebnie część składową proletariatu przemysłowego Białostocczyzny stanowili polscy i białoruscy chłopci. Wzrost liczebny tej grupy był związany z postępującym po uwłaszczeniu procesem proletaryzacji ludności wiejskiej.

Podział narodowościowy pokrywał się zasadniczo z określonymi typami zakładów produkcyjnych. Robotnicy polscy, białoruscy i niemieccy pracowali w większych zakładach, głównie w fabrykach, podczas gdy Żydzi znajdowali zatrudnienie w zakładach małych, technicznie zacofanych, w chałupnictwie i rzemiośle.

Stosunkowo duży procent ludności miejskiej okręgu białostockiego stanowili drobni rzemieślnicy. Ich sytuacja materialna niewiele różniła się od sytuacji proletariatu. Tylko niewielka część zakładów rzemieślniczych stanowiła typ samodzielnego przedsiębiorstwa pracującego w oparciu o własny surowiec i zachowującego dyspozycję produkcyjną. Ogromną natomiast większość drobnej wytwórczości stanowiły tzw. zakłady lonkietnicze. Lonkietnicy (nazwa pochodzi od słów niemieckich: *Lohn* — praca zarobkowa i *Kette* — osnowa) stanowili warstwę pośrednią między kapitalistą-nakładowcą a robotnikiem. Otrzymywali oni od nakładowcy przędzę lub osnowę i oddawali utkany, ale nie wykończony materiał. Pracę wykonywali oni przeważnie na krosnach ręcznych w izbach mieszkalnych. W końcu XIX w. lonkietnicy stanowili około 30% włóknarzy białostockich.

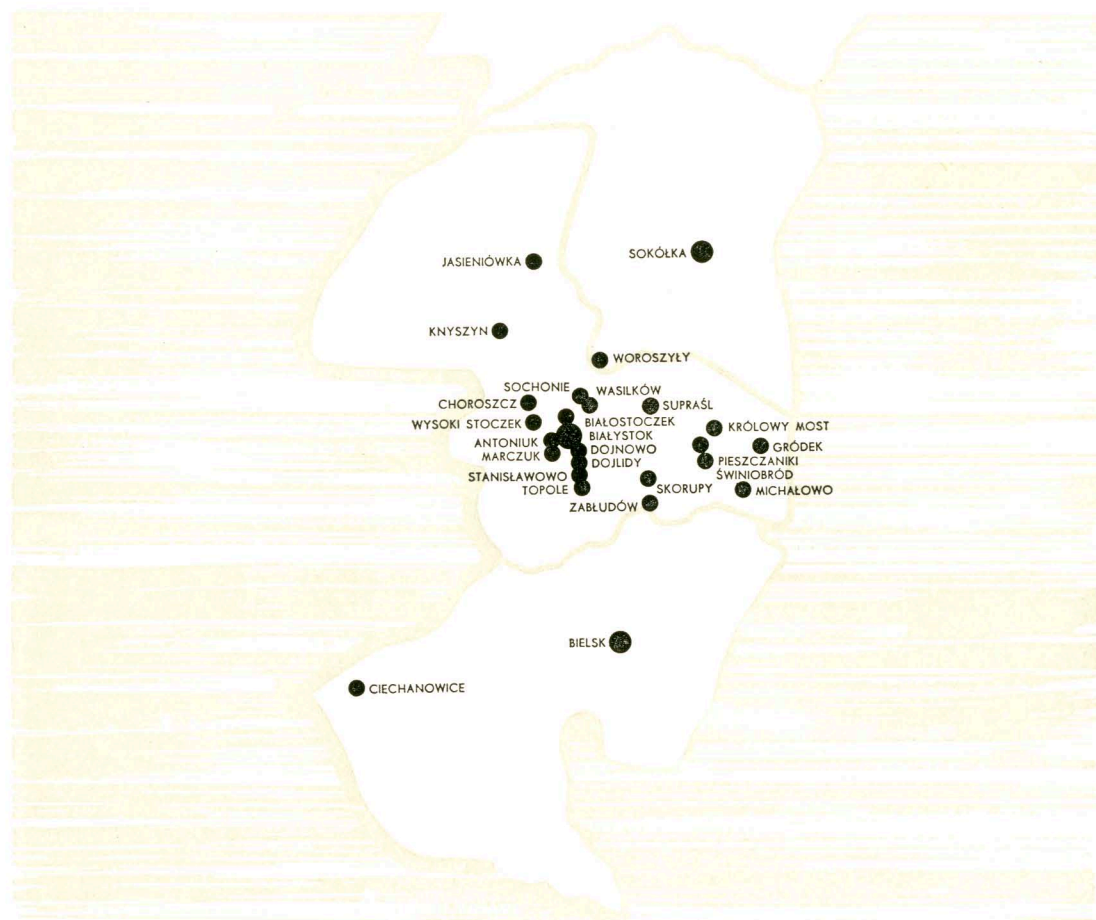
Zacofanie przemysłu białostockiego i zły jego stan zainwe-

1914

Antoniuk	1	280
Bažanciarnia	1	34
Bielsk	5	8
Choroszcz	1	1024
Ciechanowiec	13	154
Dobrzyniewo	1	208
Dojlidy	1	198
Dojnowo	1	66
Dzikie	1	57
Gródek	32	580
Kaukaz	1	40
Knyszyn	5	61
Królowy Most	1	24
Marczuk	1	30
Michałowo	52	667
Nowe	1	86
Pieszczaniki	1	50
Rozalin	1	60
Siemiatycze	2	21
Skorupy	1	108
Sochanie	1	44
Solniki	2	16
Supraśl	7	471
Świniobród	1	10
Topole	1	50
Wasilków	10	208
Wygoda	2	41
Woroszyły	1	25
Wysoki Stoczek	2	145
Zabłudów	7	70
BIAŁYSTOK	76	5337

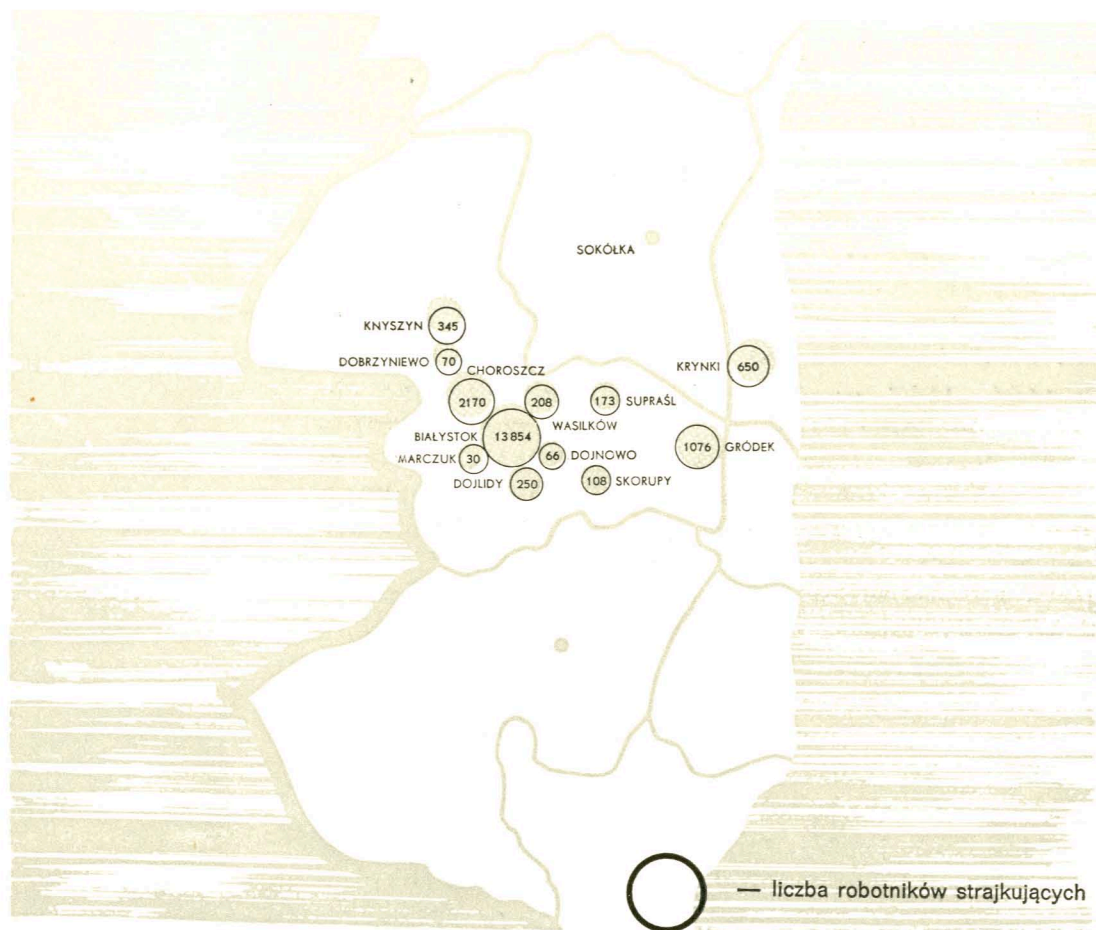
Białostocki okręg przemysłowy — przemysł w 1914 roku

stowania w decydujący sposób odbijały się na sanitarno-higienicznych warunkach pracy, przy której robotnik spędzał 12—16 godzin dziennie. Tylko nieliczne większe zakłady były nieco lepiej przystosowane do normalnych warunków produkcji. W decydującej jednak większości fabryk i manufaktur warunki pracy pozostawały niezwykle prymitywne. Czas pracy nie był prawnie unormowany i trwał od 12 do 14 godzin dziennie. Płace były stosunkowo niewysokie. Niższe dla kobiet, które stanowiły około 30% włóknarzy, oraz dla młodocianych (7%). Warunki materialne robotników pogarszało często występujące zjawisko bezrobocia. Armia chronicznie bezrobotnych oraz początkowy brak solidarności wśród robotników torowały drogę do wzmagającej się eksploatacji.

Złe warunki bytowe, coraz częściej występujące zjawisko bezrobocia sprzyjały rodzeniu się poczucia krzywdy społecznej oraz rozwojowi elementów świadomości i solidarności klasowej. Na drodze do ukształtowania się jednolitej i solidarnie działającej klasy robotniczej w okręgu białostockim nagromadziło się wiele przeszkód, a ich przewyciężenie było długotrwałym i żmudnym procesem. Główną zaporę, utrudniającą cementowanie się klasy robotniczej, stanowiło daleko idące zróżnicowanie narodowościowe, religijne i językowe miejscowej ludności. Klasowi antagoniści proletariatu umieli w zręczny sposób dyskutować oraz pogłębiać istniejące obiektywne różnice i zakorzenione przesady religijno-obyczajowe. Odrębność obyczajów, a nawet ubioru, przyczyniała się do silnego wyobcowania ludności żydowskiej. Antysemityzm, będący wówczas głównie produktem przesądów religijnych, zresztą podsycany przez kler, a przede wszystkim polityka narodowościowa caratu — tworzyły grunt dla szerzenia się idei nacjonalistycznych i separatystycznych. Z drugiej zaś strony niesłychana nędza żydowskiego proletariatu i zbliżonych do niego elementów półproletariackich, carska polityka ograniczeń ekonomicznych, administracyjnych i politycznych czyniły biedotę żydowską elementem niezwykle podatnym na przyjmowanie idei rewolucyjnych.

Strajki w okręgu białostockim w latach 1870—1900

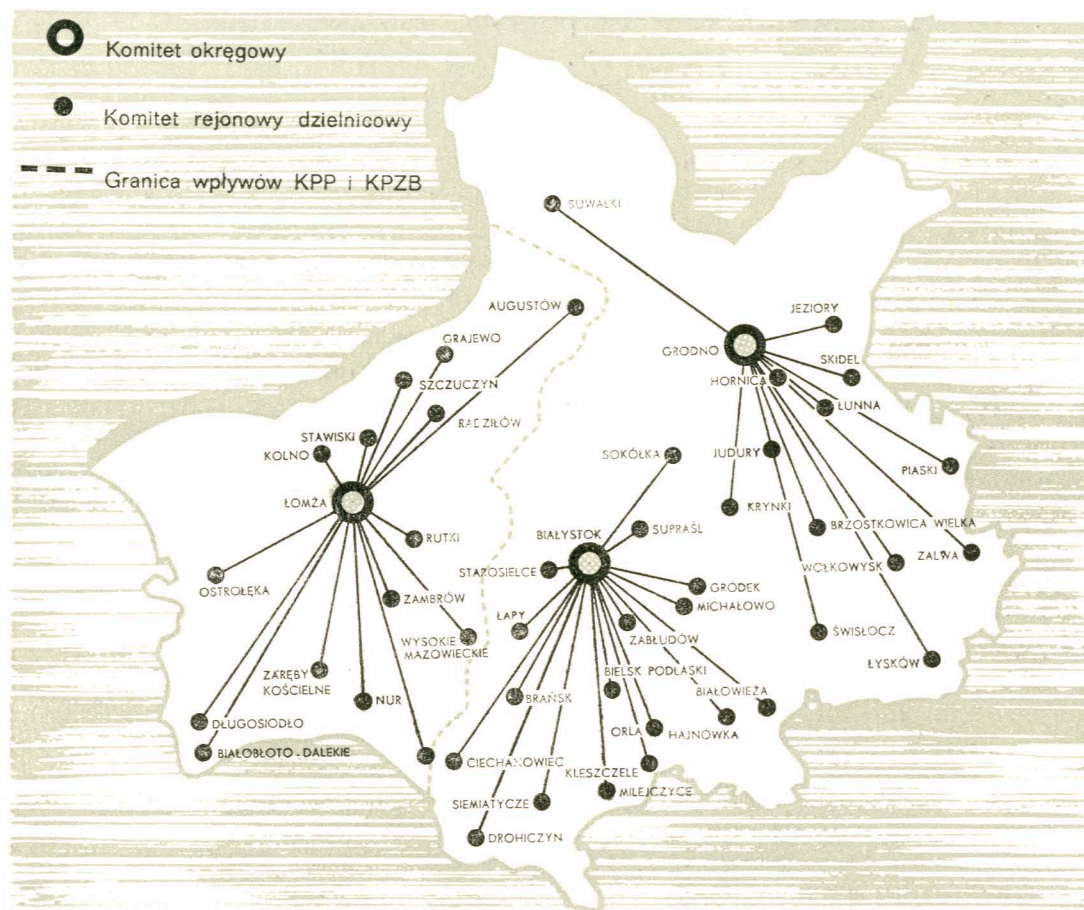
Pierwsze wystąpienia proletariatu białostockiego miały charakter żywiołowy i wyrażały się głównie w formie strajków. Pierwszy strajk miał miejsce już w roku 1870; strajkowało 130 robotników zakładów Auerta w Supraślu i 300 robotników największej białostockiej fabryki Commichau.

Od roku 1879 zaczynają się rozpowszechniać idee rewolucyjne wśród robotników. Agitację prowadzili początkowo działacze rewolucyjnej organizacji „Narodna Wola”. W roku 1883 zaczynają działać kółka pierwszej polskiej socjalistycznej partii „Proletariat”. Organizatorami ich byli: Hilary Gostkiewicz i Feliks Kon. Wprawdzie działalność „Proletariatu” w Białymstoku była skromna, ale odegrała ona wielką rolę w budzeniu się świadomości klasowej robotników i w szerzeniu się idei internacjonalizmu. Wiadomo również, że w Białymstoku działał II Proletariat. Niestety wiadomości te są niezwykle skąpe.

W latach 1894—1897 w okręgu białostockim rozpoczęły działalność miejscowe organizacje partii robotniczych: Socjaldemokracji Królestwa Polskiego (później SDKPiL), PPS i Żydowskiego Związku Robotniczego w Rosji i Polsce, zwanego Bundem. Organizacje te wydawały gazety i ulotki, były organizatorem licznych strajków i wystąpień robotniczych. Najważniejszym z nich był pierwszy powszechny strajk robotników w roku 1895, w którym (wg różnych źródeł) brało udział od 10 do 12 tys. osób. Na początku XX w. ruch robotniczy w okręgu białostockim przybrał na sile i wstąpił w nową fazę rozwoju. Główną, a zarazem nową jego formą stały się demonstracje polityczne. Przygotowały one grunt do burzliwych wydarzeń 1905—1907 roku.

W okresie rewolucji 1905—1907 roku wystąpienia rewolucyjne przybrały nie spotykane dotąd rozmiary, oprócz robotników objęły również masy drobnomieszczańskie, a nawet chłopskie. W końcu stycznia 1905 roku doszło do olbrzymich manifestacji w Krynkach, które były wówczas poważnym ośrodkiem przemysłu garbarskiego. Demonstranci opanowali urząd pocztowo-telefoniczny, posterunek policji i żandarmerii. Władza

Struktura Komunistycznej Partii Polski i Komunistycznej Partii Zachodniej Białorusi w województwie białostockim w latach trzydziestych XX wieku

znalazła się na kilka dni w rękach robotników. W marcu 1905 roku wybuchł strajk powszechny w Białymstoku; miał on również zabarwienie polityczne i powiązany był z licznymi wiecami i manifestacjami robotniczymi, w czasie których dochodziło do starć z policją i wojskiem. W czerwcu i lipcu 1905 roku miały miejsce strajki w Białymstoku, Wasilkowie, Knyszynie, Choroszczy, Michałowie, a nieco później w Krynkach. Szczytowy okres walk rewolucyjnych przypada na okres od października 1905 do kwietnia 1906 roku. Fala rewolucyjna zaczęła później stopniowo opadać. Carski reżim rozdmuchiwał właśnie narodowe, inspirował rzezie i pogromy w celu odwrócenia uwagi robotników od walki rewolucyjnej. W Białymstoku sprowokowano jeden z największych w historii Rosji pogromów żydowskich. Miał on miejsce w dniach od 14 do 17 czerwca 1906 roku. Według oficjalnych danych w wyniku pogromu zabito 88 osób i 80 ciężko raniono. Straty materialne były ogromne: ograbiono, zniszczono lub spalono 111 domów mieszkalnych, 3 budynki fabryczne, 120 sklepów i 118 mieszkań. Robotnicze partie polityczne jednomyślnie potępiły inicjatora i wykonawców krwawej zbrodni. W czasie trwania pogromu robotnicy białostockich fabryk utworzyli zbrojne drużyny, które stoczyły szereg potyczek z chuliganami, wojskiem i policją.

W 1906 i 1907 roku zmalała aktywność klasy robotniczej. Podstawową formę działalności stanowił terror indywidualny, organizowany głównie przez bojówki anarchistów z partii rosyjskich socjalistów-rewolucjoni-

stów (eserów) i PPS. W ramach tzw. akcji ekspropriacyjnych organizowano także napady na banki, kasy rządowe i urzędy gminne.

Rząd carski przeprowadzał masowe aresztowania. W końcu 1907 roku ruch rewolucyjny w okręgu białostockim był rozgromiony i sparaliżowany. Jedynym przejawem jego wegetacji były sporadyczne akty terroru i nieliczne, silnie tropione zebrania niedobitków poszczególnych organizacji rewolucyjnych. Nastąpił okres wzmożonego terroru. Setki robotników aresztowano, deportowano, skazano na katorgę lub kary więzienia. Tysiące osób w obawie przed represjami emigrowało. Białostocka klasa robotnicza straciła wielu ideowych i ofiarnych ludzi.

W latach 1908—1911 ruch robotniczy był słaby; działalność rewolucyjnych partii robotniczych była przeważnie ograniczona do nielicznych grup aktywu. Strajki robotnicze, nieliczne zresztą i występujące głównie poza Białymstokiem, miały prawie wyłącznie charakter ekonomiczny.

W 1912 r. nastąpiło ożywienie ruchu robotniczego. Odrodziły się miejscowe organizacje partii socjalistycznych. Proces ten przerwał wybuch I wojny światowej. W czasie wojny Białystok był okupowany przez wojska niemieckie. Wojska rosyjskie przed swoim odejściem ewakuowały urzędy administracyjne, a także znaczną część zakładów pracy (wraz z ich załogami). Ruch robotniczy w czasie okupacji był niezwykle słaby. Poważnym impulsem w jego aktywizacji była klęska Niemiec.

W listopadzie 1918 roku powstała w Białymstoku rada delegatów robotniczych i żołnierskich. Podobne rady powstały w kilku innych miastach regionu. We wsiach zaczęły powstawać rady delegatów robotników folwarcznych. Ten burzliwy proces zahamowało przybycie wojsk polskich do Białegostoku.

W czasie wojny polsko-radzieckiej (1919—1920) Białystok był zajęty przez Armię Czerwoną i przez trzy tygodnie był siedzibą Tymczasowego Komitetu Rewolucyjnego Polski — pierwszego w dziejach Polski rządu robotniczo - chłopskiego. Siedzibą TKRP był pałac Branickich (obecnie budynek Akademii Medycznej). Rewolucyjny program TKRP głosił, że „fabryki i kopalnie należy wydrzeć kapitalistom... przechodzą one na własność narodu i zarząd ich obejmują komitety robotnicze. Folwarki i lasy również przechodzą na własność narodu... w miastach władzę obejmują delegaci robotników, a na wsi rady chłopskie”. Program ten spotkał się z uznaniem bardziej świadomej części klasy robotniczej. W tym okresie odrodziły się rady chłopskie; w niektórych miejscowościach powstały one po raz pierwszy. Zakłady pracy zostały znacjonalizowane; większość z nich od razu uruchomiono. Rozpoczęto również prace nad uruchomieniem komunikacji kolejowej, odbudowano most na Narwi k. Łap. Władza rewolucyjna nie ograniczała swojej działalności jedynie do Białegostoku, istniała ona również w terenie w postaci powiatowych, miejskich i gminnych komitetów rewolucyjnych. Dane o ich działalności są fragmentaryczne. Wiadomo

jednak o działalności powiatowych komitetów rewolucyjnych w Bielsku Podlaskim, Łomży, Augustowie, Wysokiem Mazowieckiem, Grajewie, Kolnie, miejskich i gminnych komitetów w Michałowie, Łapach, Suchowoli, Szczuczynie, Siemiatyczach i innych ośrodkach.

TKRP, podobnie jak i terenowe komitety rewolucyjne, istniał niedługo. Klęska wojsk radzieckich nad Wisłą spowodowała załamanie się frontu. TKRP został ewakuowany. Do Białegostoku wkroczyły wojska Piłsudskiego. W mieście i województwie rozszalał się terror. Zapelnili się więzienia, do których wtrącano nawet ludzi tylko podejrzanych o sympatię do TKRP, gdyż i to w oczach ówczesnych rządów uchodziło za ciężką zbrodnię. Władza rewolucyjna proletariatu istniała krótko w Białymstoku, wpływ jej pozostawił niezatarte ślady w świadomości mas robotniczych województwa.

Ruch rewolucyjny, któremu przewodziła Komunistyczna Partia Robotnicza Polski, został rozgromiony; jego odrodzenie na Białostocczyźnie nastąpiło dopiero po kilku latach. Masowe wystąpienia robotników miały jednak miejsce zarówno w 1920 roku, jak i w latach następnych. We wschodnich rejonach (zamieszkałych przez ludność białoruską), wcielonych do województwa białostockiego, powstałego na mocy sierpniowej uchwały Sejmu w 1919 roku, występował ruch party-

zancki. Miał on oparcie w masach chłopskich i skierowany był przeciwko okupacji polskiej na tych terenach. Szczególne jego nasilenie występowało na terenach graniczących z województwem poleskim. W miastach miały miejsce strajki robotników w poszczególnych zakładach pracy. Przyczyną ich były stale pogarszające się warunki materialne na skutek powojennej drożyzny i inflacji.

W końcu 1923 roku nastąpił wzrost fali rewolucyjnej. Odbudowana została miejscowa organizacja KPRP. Jej komórki powstawały we wszystkich prawie ośrodkach przemysłowych i większych wsiach. Przyjęcie przez partię (na II zjeździe) słusznego programu w kwestii narodowej i agrarnej pozwoliło na przeniknięcie idei ruchu rewolucyjnego na wieś. W wyniku decyzji II zjazdu KPRP powstała jej autonomiczna sekcja — Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi. Objęła ona swoją działalnością wschodnią i północną część województwa: Na tych terenach działały dwa komitety okręgowe KPZB: 1) białostocki (m. Białystok, powiaty: białostocki i bielsko-podlaski), 2) grodzieński (powiaty: Grodno, Wołkowysk, Sokółka, Suwałki i Augustów). Zachodnia część województwa znajdowała się w strefie działania Komitetu Okręgowego KPP w Łomży.

Rozwój organizacyjny partii następował na fali ogólnej aktywizacji politycznej mas

pracujących. Już w 1924 roku na terenie powiatów ostrołęckiego i kolneńskiego miało miejsce masowe wystąpienie chłopów kurpiowskich. Biedna ludność kurpiowska, nadmiernie obciążona podatkami przez władze administracyjne, wystąpiła przeciwko zarządzeniom władz administracyjnych; zdemolowała kilka urzędów gminnych, a gdy policja aresztowała aktywniejszych działaczy tego ruchu, dwutysięczny tłum w nocy zaatakował Kolno i uwolnił aresztowanych. Było to wystąpienie żywiołowe. Oddziały policji i wojska wysłane przeciwko Kurpiom przeprowadziły pacyfikację wielu wsi kurpiowskich.

Decydującą rolę w walkach rewolucyjnych na terenie Białostoczczyzny odgrywał jednak proletariats Białegostoku, szczególnie najliczniejsza jego część, robotnicy przemysłu włókienniczego. Warunki ich pracy były ciężkie. Przemysł białostocki poza krótkimi okresami w latach międzywojennych, znajdował się w stanie stagnacji i z powodu utraty rynku na Wschodzie na ogół nie dorównywał pod względem produkcji poziomowi sprzed I wojny światowej. Bezrobocie miało charakter masowy. W czasie dwudziestolecia międzywojennego proletariats wiele razy organizował strajki. Szczególne znaczenie miały powszechne strajki włóknarzy okręgu białostockiego w latach 1932, 1933 i 1937.

Rady Delegatów Robotniczych i Chłopskich na Białostocczyźnie w 1918 r.

W walkach tych kierowniczą rolę spełniała Komunistyczna Partia Polski i jej autonomiczna sekcja — Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi. Partia wywierając wpływ na legalne organizacje masowe, związki zawodowe, organizacje sportowe i kulturalno-oświatowe, bezpośrednio lub przez legalne organizacje polityczne (Niezależną Partię Chłopską, Zjednoczenie Lewicy Chłopskiej „Samopomoc”, PPS-Lewicę, Białoruską Włościańsko-Robotniczą Hromadę i Białoruski Włościańsko-Robotniczy Klub Poselski „Zmahannie”) mobilizowała masy pracujące do walki o chleb, pracę i wolność.

Na szczególną uwagę zasługuje działalność Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady, która zdobyła duże wpływy wśród ludności białoruskiej wschodnie j i południowowschodniej części Białostocczyzny.

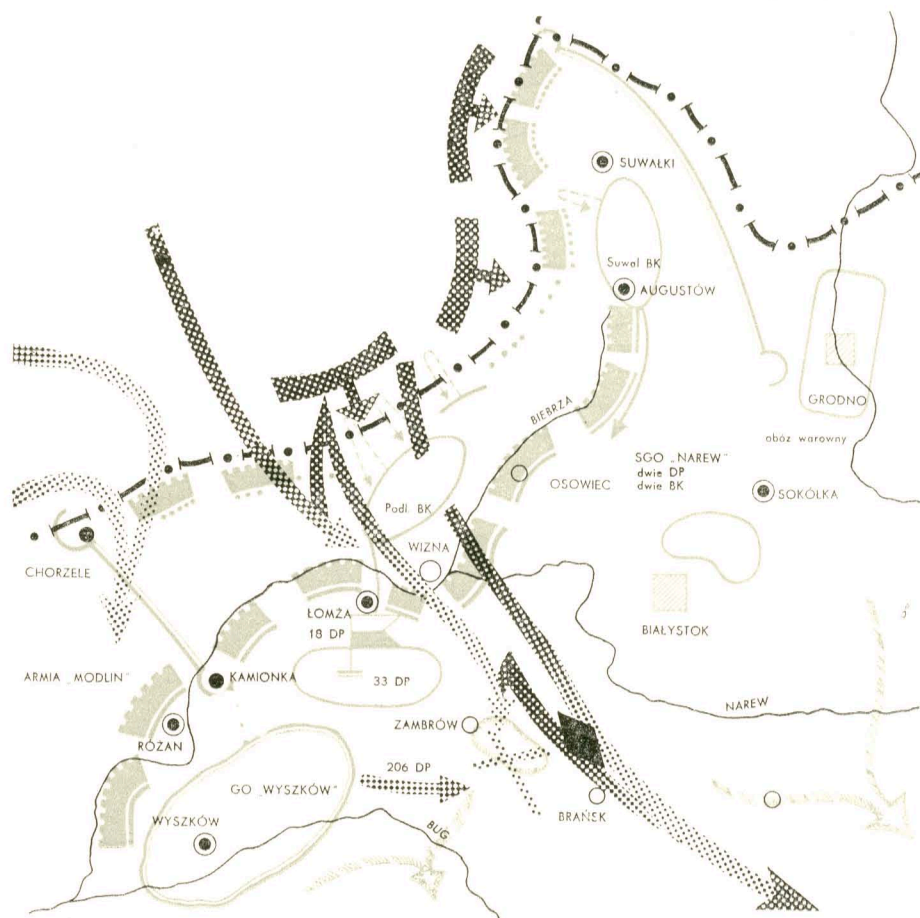
Dużą rolę w rewolucjonizowaniu mas chłopskich odegrała Niezależna Partia Chłopska. Posłowie na Sejm z ramienia tej partii (Stanisław Ballin, Feliks Hołowacz i Adolf Bon) często gościli na wsi białostockiej, głosili prawdę o istocie kapitalistycznego ustroju społecznego w Polsce, o potrzebie przejęcia władzy państwowej przez robotników i chłopów.

Szczególną rolę odegrała Komunistyczna Partia Polski w latach 1929—1933 — w okresie kryzysu gospodarczego. Wysunęła ona hasło obalenia rządów sanacji w Polsce, była organizatorem wielu strajków i demonstracji robotniczych. Pod kierownictwem partii odbył się powszechny strajk robotników leś-

nych z rejonu Puszczy Białowieskiej. Władze administracyjne pisały, że doprowadził on do „zagrożenia bezpieczeństwa publicznego”. W strajku brało udział ponad 4 tys. robotników-drwali i około 3 tys. chłopów, którzy dorywczo pracowali przy zwózce drzewa. Strajk trwał prawie 3 miesiące i zakończył się zwycięstwem robotników. Partia kierowała również demonstracjami bezrobotnych. Przykładem tego rodzaju akcji był wiec bezrobotnych w Łomży. Odbył się on 24 stycznia 1930 roku. Obecni na wiecu chłopci (był to dzień targowy) solidaryzowali się z robotnikami. Demonstranci udali się pod budynek magistratu, nikt nie chciał jednak wysłuchać ich żądań. Demonstrantów rozpendziła policja.

Partia była również inicjatorem przeprowadzenia akcji oporu podatkowego, która objęła szerokie masy ludności wiejskiej. Na tym tle doszło do szeregu starć między policją a ludnością wielu wsi. Najbardziej drastyczne wydarzenia miały miejsce w 1934 roku we wsi Rajsk k. Bielska Podlaskiego. Gdy miejscowi chłopci odmówili płacenia podatków i wypędzili sekwestratorów, władze administracyjne zmobilizowały większą ilość policji i wysłały ją do Rajska. Policja zaczęła demolować mieszkania „buntowników”. Mieszkańcy Rajska zaczęli stawiać opór. Na policjantów posypały się kamienie. Na pomoc mieszkańcom Rajska pośpieszyli chłopci z sąsiednich wiosek. Mieli ze sobą koły i kamienie i tak uzbrojeni stoczyli walkę z policją, która zmuszona była opuścić wieś. Akcją tą kierowały komórki KPZB w Rajsku. Wiadomość o wydarzeniach w Rajsku szeroko obie-

Kampania 1939 r. na Białostocczyźnie

Sztab SGO „Narew”

Główne pozycje obrony

pozycje wysunięte

położenie stron od 1-7 9. 39 r.

położenie stron po 8.9.39 r.

Ogólny kierunek wycofania

Rejony likwidacji WP

gła cały kraj i wieś ta stała się przykładem oporu, jaki chłopci powinni stawiać władzy sanacyjnej.

Hasła jednolitego frontu robotniczego i ludowego frontu antyfaszystowskiego głoszone przez Komunistyczną Partię Polski, odbiły się głośnym echem również na Białostocczyźnie. Znalazły one swoje odzwierciedlenie we wspólnych ekonomicznych i politycznych wystąpieniach robotników i chłopów niezależnie od ich przynależności partyjnej. W organizacjach dołowych PPS, Bundu i Stronnictwa Ludowego rozpoczęły się dyskusje nad koniecznością zjednoczenia wszystkich sił demokracji przeciwko groźbie faszyzmu. Pod naciskiem dołów partyjnych Powiatowy Komitet Robotniczy PPS w Białymstoku Podlaskim uchwalił w 1933 roku rezolucję na XXIII kongres PPS. Zawarto w niej postulat nawiązania kontaktów między KPP i PPS i porozumienia się w skali światowej obu międzynarodówek: komunistycznej i socjalistycznej w celu stworzenia jednolitego frontu robotniczego.

Władze sanacyjne prześladowały ruch komunistyczny w Polsce. Widziały w nim zasadniczego wroga istniejącego ładu społecznego. W dwudziestoleciu międzywojennym odbyło się na terenie Białostocczyzny немало procesów sądowych przeciwko członkom KPP. Najgłośniejszym z nich był „proces 133”, który odbył się 28 kwietnia 1928 r. w Białymstoku. Przygotowano wielką aferę i starano się wykazać, że członkowie KPP są „płatnymi agentami Moskwy”, że Partii Komunistycznej obce są interesy mas pracują-

cych i narodu, że jest ona agenturą obcego mocarstwa. Oskarżenia wykazali w swych wystąpieniach, w czyich interesach działa KPP i udowodnili, że potrafi ona zdemaskować haniebne poczynania władz sanacyjnych. Proces przekształcił się w akt oskarżenia przeciwko ustrojowi w Polsce. Takich procesów było więcej na Białostocczyźnie.

W okresie międzywojennym na terenie Białostocczyzny prowadzili działalność rewolucyjną posłowie białoruscy (Paweł Wołoszyn, Szymon Rak-Michajłowski, Piotr Miotła, Ignacy Dworczanin, Jan Hrecki, Flehont Wołyniec, Paweł Krynczyk i Józef Hawrylik), posłowie NPCH (Felix Hołowacz, Stanisław Ballin i Adolf Bon), wybitni działacze KPP (KPZB) (Wiera Choruża, Sergiusz Prytycki) i inni. W Łomży rozpoczął swą działalność polityczną Jan Turlejski. W więzieniu łomżyńskim „odsadywał” wyrok Aleksander Zawadzki. Posłem na Sejm (w kadencji 1928 roku) z okręgu nr 4 w województwie białostockim wybrany został znany działacz lewicowy PPS i OMTUR Stanisław Dubois.

W 1938 roku Komunistyczna Partia Polski została rozwiązana. Jej czołowy aktyw kontynuował swą działalność rewolucyjną w związkach zawodowych oraz w innych organizacjach społecznych.

Tragiczny wrzesień 1939 roku przyniósł Polsce utratę niepodległości. Białostocczyzna (z wyjątkiem Suwalszczyzny) przejściowo nie podzieliła losu innych ziem Polski. Znalazła się bowiem w granicach ZSRR. W latach 1939—1941 nastąpiły na terenie woje-

Stan zniszczeń poszczególnych miast województwa białostockiego

— procent zniszczenia

wództwa poważne zmiany. Przemysł włókienniczy przeżywał okres koniunktury. Wszystkie zakłady przemysłowe zostały uruchomione i zaczęły w pełni wykorzystywać moc produkcyjną. Zlikwidowana została groźba bezrobocia. Przeprowadzono reformę rolną, w wyniku czego dziesiątki tysięcy rodzin chłopów bezrolnych i małorolnych otrzymało ziemię. Unarodowione zostały zakłady przemysłowe. Nastąpił rozwój kultury i oświaty. Białystok po raz pierwszy w swej historii otrzymał wyższą uczelnię — Instytut Pedagogiczny. W Białymstoku uruchomiony został Teatr Miejski. Wszystkie te reformy realizowano przy aktywnej pomocy znacznej części ludności miejscowej, szczególnie byłych członków KPP. W końcu 1939 i na początku 1940 roku Białystok był poważnym skupiskiem komunistycznej i antyfaszystowskiej emigracji. Znalazła się tu większość działaczy komunistycznych przybyłych z całej Polski. W Białymstoku aktywną działalność przejawiali: Marceli Nowotko, Paweł Finder, Alfred Lampe, Bolesław Bierut, Małgorzata Fornalska, Franciszek Zagóra-Malinowski i inni. W Łomży działał Jan Turlejski. W Białymstoku zaczęła wychodzić „Wolna Praca” — gazeta w języku polskim. W roku 1940 część działaczy komunistycznych wyjechała z Białegostoku do Mińska, gdzie zgrupowali się oni wokół redakcji „Sztandaru Wolności” — pisma wydawanego dla ludności polskiej przez KC Komunistycznej Partii Białorusi.

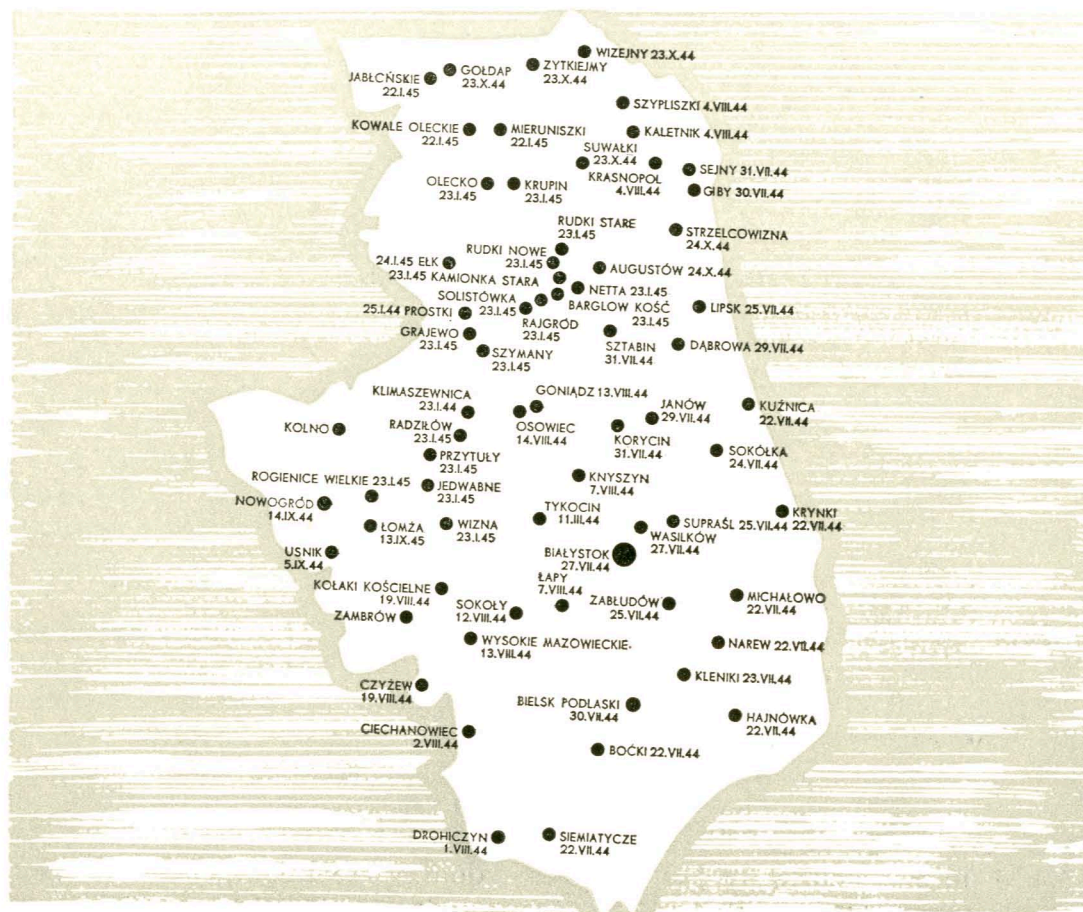
Stabilizację życia politycznego i ekonomicznego Białostocczyzny przerwała zbrodnicza napaść Niemiec hitlerowskich na Zwią-

zek Radziecki. Białostocczyzna leżała w strefie przygranicznej, dlatego też wojska niemieckie zajęły ją w pierwszych dniach wojny. Województwo białostockie (bez powiatu suwalskiego) wyodrębniono w specjalny okręg „Bezirk Białystok”. Ostatecznym celem polityki okupanta na terenie Białostocczyzny było wyniszczenie miejscowej ludności oraz kolonizacja tych rejonów przez osadników niemieckich. Okupant wprowadził surowy reżim policyjny.

Ludność Białostocczyzny nie pozostała bierna wobec poczynąń hitlerowców. Już w pierwszych dniach okupacji zaczął kształtować się ruch oporu. Ruch oporu posiadał dwa ośrodki dyspozycyjne. Lewicowy nurt w ruchu oporu reprezentowały komitety antyfaszystowskie i oddziały partyzantki radzieckiej, kierowane przez konspiracyjne komitety Komunistycznej Partii Białorusi. Z ruchem tym współpracowali miejscowi komuniści. Znajdował on oparcie w miejscowej ludności (szczególnie w rejonach zamieszkałych przez ludność białoruską). Stosunkowo szeroką sieć swych organizacji rozwinął w województwie białostockim prawicowy nurt ruchu oporu, podporządkowany rządowi londyńskiemu i jego krajowym ekspozyturom. Ruch ten reprezentowany był głównie przez miejscowe organizacje AK, NOW i NSZ.

Na Białostocczyźnie w okresie okupacji hitlerowskiej nie działała Polska Partia Robotnicza (PPR), nie było też załączków aparatu władzy ludowej w postaci konspiracyjnych rad narodowych, istniejących w Polsce Centralnej.

Wyzwolenie Białostocczyzny

Rozwój organizacyjny PPR na terenie województwa za okres 1944--1948

13 sierpnia	1944 r.	44 członków	
1 stycznia	1945 r.	750	„
1 lipca	1945 r.	2019	„
1 stycznia	1946 r.	2581	„
1 lipca	1946 r.	3579	„
1 stycznia	1947 r.	6455	„
1 lipca	1947 r.	8639	„
1 stycznia	1948 r.	10832	„
1 listopada	1948 r.	16132	„

W końcowym okresie okupacji hitlerowskiej ruch partyzancki stanowił potężną siłę. W południowej i wschodniej części województwa działały oddziały partyzantki radzieckiej. Najsilniejszym z nich było Białostockie Zgrupowanie Partyzanckie, na czele którego stał gen. Filip Kapusta. W Puszczy Augustowskiej i na Suwalszczyźnie aktywną działalność prowadziły oddziały AK.

Latem i jesienią 1944 roku w rezultacie ofensywy wojsk radzieckich na białoruskim

odcinku frontu została wyzwolona spod okupacji hitlerowskiej większość obszaru województwa białostockiego. Na wyzwolonych terenach powstały warunki dla odbudowy państwowości polskiej. Inicjatywę organizacji władzy ludowej na Białostocczyźnie podjęła grupa przedstawicieli PKWN z Leonar-dem Borkowiczem i Jerzym Sztachelskim na czele. Nawiązali oni kontakt z przebywającymi w Białymstoku byłymi członkami KPP i przy ich współudziale zaczęli organizować

aparatu administracyjny, samorząd, partie polityczne i organizacje społeczne. Powstanie PPR oraz grup organizatorskich PPS i Stronnictwa Ludowego (SL), a także organizacji społecznych umożliwiło powołanie Wojewódzkiej Rady Narodowej w dniu 28 sierpnia 1944 roku. Powołany został również Urząd Wojewódzki. Pierwszym wojewodą białostockim po wyzwoleniu został Jerzy Sztachelski. Organizatorami rad narodowych i samorządu w terenie byli pełnomocnicy powiatowi PKWN. Znaczna ich część objęła z czasem funkcje starostów powiatowych. Styczniowa ofensywa wojsk radzieckich w roku 1945 umożliwiła organizację władzy ludowej na terenach dotąd okupowanych lub znajdujących się w strefie bezpośrednich działań wojennych. Do kwietnia 1945 roku została w zasadzie zakończona budowa władzy na Białostocczyźnie. Stało się to dzięki ogromnemu wysiłkowi miejscowego aktywu społecznego, wśród którego czołową rolę odgrywali członkowie PPR.

Równolegle z tworzeniem się aparatu władzy ludowej następowała realizacja dekretu PKWN z 6 września 1944 roku o przeprowadzeniu reformy rolnej. Przygotowania do przeprowadzenia reformy rolnej rozpoczęły się już nazajutrz po ukazaniu się dekretu PKWN. Zasadnicze prace nad podziałem majątków obszarowych rozpoczęły się dopiero po wydaniu przez PKWN instrukcji o przyspieszonym trybie wykonania reformy rolnej. Mianowani zostali pełnomocnicy do spraw reformy rolnej, którym podporządkowane zostały urzędy ziemskie. W trakcie rea-

lizacji reformy rolnej wystąpiło wiele trudności. Podstawową z nich była pewna bierność części chłopów wobec reformy. Była ona skutkiem wzmożonej propagandy podziemia reakcyjnego. Wzywało ono ludność województwa do bojkotu dekretów PKWN, jako rzekomo samowolnego, nielegalnego organu władzy. Wzywało ono do bojkotu reformy rolnej do czasu przybycia legalnego rządu, którym miał być rząd emigracyjny w Londynie. Znaczna część ludności wiejskiej z przekonania lub w obawie przed represjami ze strony nielegalnych organizacji zajmowała stosunkowo bierne stanowisko. Dzięki wytężonej pracy aktywu społecznego opory te zostały przewyciężone.

Podział ziemi obszarowej w całym województwie zakończony został w marcu 1945 roku. Ogółem w wyniku parcelacji majątków obszarowych oraz po przejęciu ziemi po repatriowanych do ZSRR Białorusinach chłopci Białostocczyzny otrzymali blisko 55 tys. ha. Stanowiło to około 6% użytków rolnych województwa. Powstało 4 371 nowych gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 24 412 ha, natomiast 10 478 gospodarstw zwiększyło swój stan posiadania o 26 500 ha. W sumie z reformy rolnej skorzystało około 8% rolników województwa.

Komitet Wojewódzki PPR w ocenie przebiegu reformy rolnej stwierdzał, że „bezpośrednia rola PPR w akcji przeprowadzenia reformy rolnej była nie tylko kierownicza, ale i dominująca. Został zmobilizowany cały aktyw partyjny, który wykazał się ofiarnością i należyty poziomem. „Reforma rolna stała

się punktem wyjściowym do walki o dalszą przebudowę stosunków społecznych na wsi.

Ważnym zadaniem była stopniowa odbudowa przemysłu zniszczonego prawie w 80%. Organizacją odbudowy zniszczonych zakładów przemysłowych zajął się powstały w sierpniu 1944 roku Wydział Przemysłowy Urzędu Wojewódzkiego. Z powodu braku kadr inżynierjno-technicznych stanowiska dyrektorów naczelnych i technicznych poszczególnych fabryk objęli przeważnie robotnicy, w większości członkowie PPR. Ludzie ci pracowali bardzo ofiarnie. Do końca 1944 roku uruchomiono 2 fabryki włókiennicze w Białymstoku. Mimo osiągniętych w roku 1945 i 1946 w tej dziedzinie sukcesów na końcu 1946 stan zatrudnienia w przemyśle na terenie całego województwa wynosił zaledwie 22% stanu z roku 1937. Zasadnicza odbudowa przemysłu białostockiego nastąpiła dopiero w ramach Trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej (1947—1949). Lata 1944—1946 były jednak punktem wyjścia dla tej odbudowy. Ogromną rolę odgrywał wówczas entuzjazm mas pracujących. Ruchem tym kierowała miejscowa organizacja PPR.

Zasadniczym problemem historii Białostocczyzny w okresie od lipca 1944 do stycznia 1947 roku było utrwalenie władzy ludowej. Warunki, w jakich ona działała, były na ogół trudniejsze niż w innych województwach. Baza społeczna i polityczna władzy ludowej była tu słabsza niż w innych okręgach kraju. Znaczny zasięg wpływów podziemia reakcyjnego (głównie AK, WiN, NZW, NOW, NSZ), jego aktywność polityczna, a

przede wszystkim stosowanie terroru indywidualnego — paraliżowały działalność terenowych ogniw aparatu administracyjnego, samorządu lokalnego i niezmiernie utrudniały rozwój demokratycznych partii politycznych na wsi. Działalność reakcyjnego podziemia powodowała obok trudności politycznych znaczne trudności gospodarcze, wpływała na wzrost przestępczości wśród ludności, w wielu rejonach stwarzała przejściowo stan anarchii. Działalność reakcyjnego podziemia w ówczesnym układzie sił politycznych w Polsce i sytuacji międzynarodowej nie miała większych perspektyw rozwoju. Możliwości działalności podziemia były silnie ograniczone — większe rozmiary przybrała ona jedynie we wschodnich i południowych rejonach kraju. Bardzo ofiarny choć nieliczny aktyw społeczny Białostocczyzny otrzymywał cenną pomoc w postaci kadr do aparatu organów władzy oraz stronnictw politycznych, a także do oddziałów wojskowych, które prowadziły walkę ze zbrojnymi grupami podziemia. Dlatego też mimo stosunkowo słabej bazy społeczno-politycznej władza ludowa na Białostocczyźnie znajdowała się w ofensywie i mimo wszystkich trudności powoli, lecz stale umacniała swoje pozycje w społeczeństwie.

Rozwój sytuacji politycznej w kraju wywierał ogromny wpływ na zmiany w stopniu natężenia walki politycznej na terenie województwa. Klęska wyborcza mikołajczykowski PSL rozwiała iluzje niektórych grup podziemia co do możliwości przejęcia władzy politycznej w Polsce, przekreśliła rów-

niez celowość dalszej walki przeciwko władzy ludowej przy użyciu dotychczasowych metod i form organizacyjnych.

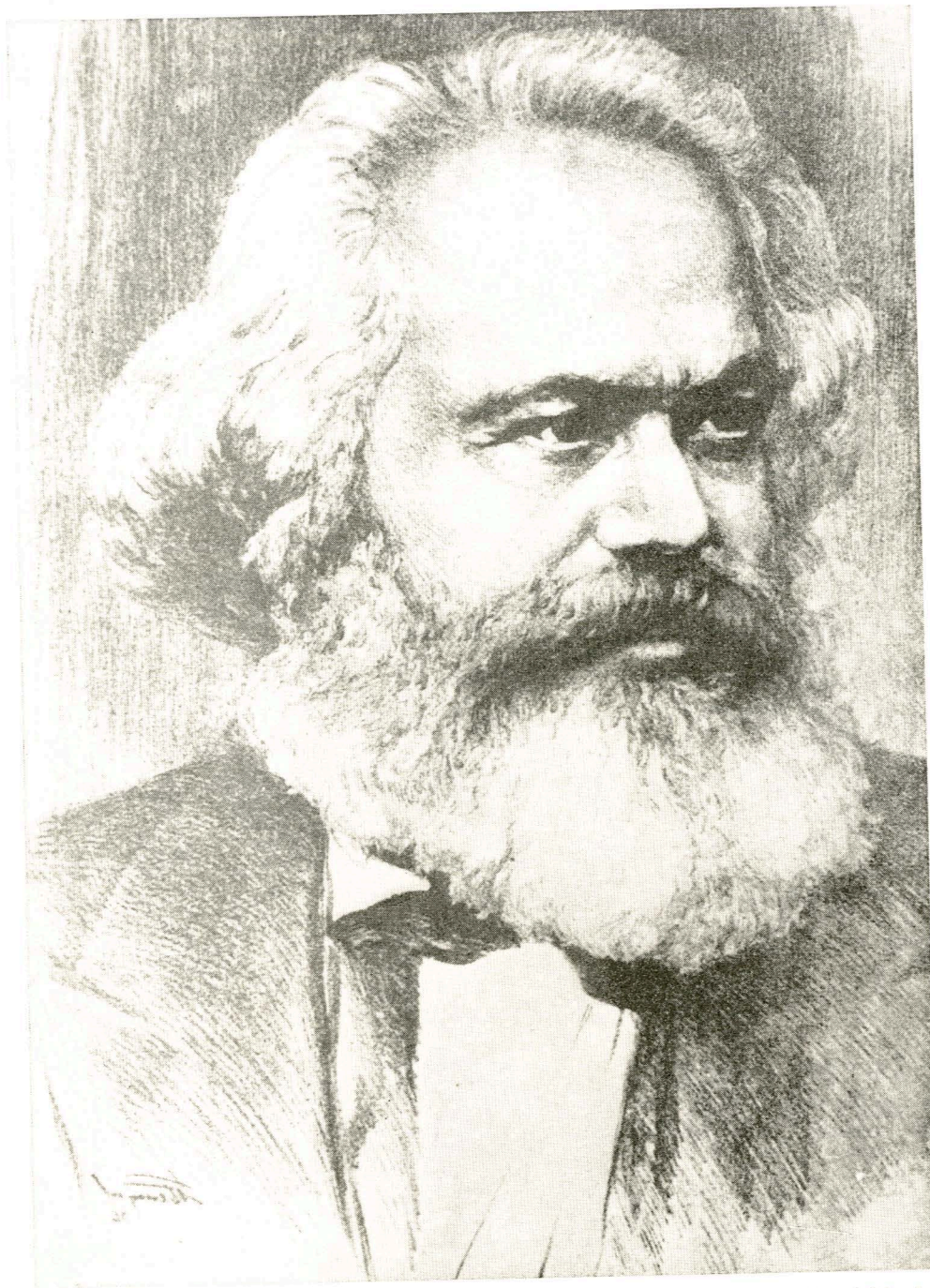
Ogromny był wpływ zwycięstwa sił demokratycznych w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w roku 1947 na kształtowanie się sytuacji politycznej na Białostocczyźnie. Podstawowe siły podziemia reakcyjnego (WiN, NZW) skapitulowały, skorzystały z amnestii. Nastąpiła poprawa stanu bezpieczeństwa w terenie. Przed władzą ludową stanęły zadania gospodarcze, głównie realizacja Trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej. Nastąpił stosunkowo szybki rozwój organizacyjny partii demokratycznych (PPR, PPS, SL), szczególnie na wsi (PPR, SL), jak również rozwój organizacji społecznych (m. in. Związku Samopomocy Chłopskiej).

Zwycięstwo sił demokratycznych w wyborach do Sejmu Ustawodawczego w roku

1947 zapoczątkowało nową fazę rozwoju rewolucji ludowo-demokratycznej w Polsce. Dla realizacji zadań budownictwa socjalistycznego niezbędna była organiczna jedność partii robotniczych. W walce o realizację bieżących zadań politycznych i gospodarczych współpraca obu partii coraz bardziej się zacieśniała i nabierała nowych treści. Członkowie obu partii odbywali wspólne szkolenia ideowo-polityczne, odbywali wspólne zebrania, współpracowali w masowych organizacjach społecznych. W drugiej połowie 1948 roku z szeregów obu partii wydalone zostały elementy przypadkowe i bierne politycznie. Stworzyło to warunki dla organicznego zjednoczenia się obu partii na historycznym Kongresie Zjednoczeniowym w Warszawie w grudniu 1948 roku. Zjednoczenie się PPR i PPS stworzyło bardziej pomyslnie warunki dla budowy nowego ustroju w naszym kraju.

ILUSTRACJE

Karol Marks

Fryderyk Engels

Pierwsze wydanie Manifestu Komunistycznego

K. Marx i F. Engels

MANIFEST KOMUNISTYCZNY

1847

(ZASADY NOWOŻYTNEGO SOCYJALIZMU)

Przełożył

WITOLD PIETKARSKI

1883

WARSZAWA

Nakładem Komitetu Robotniczego partyi soc.-rew. Proletaryjat

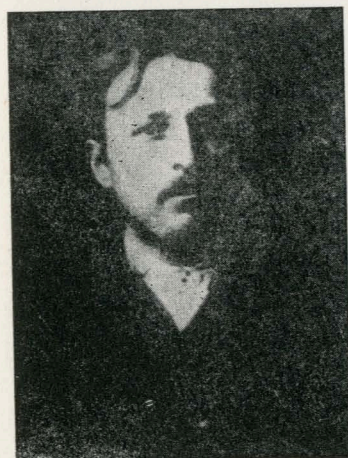
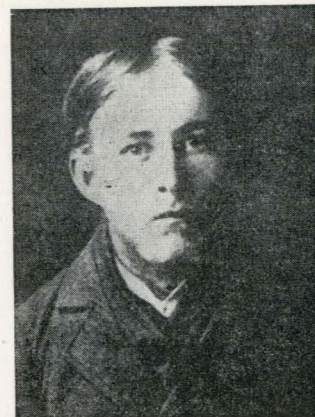
W Drukarni przedśw. w Genewie

Pierwsze polskie wydanie
„Manifestu Komunistycznego”

H. Karpowicz

E. Gutte

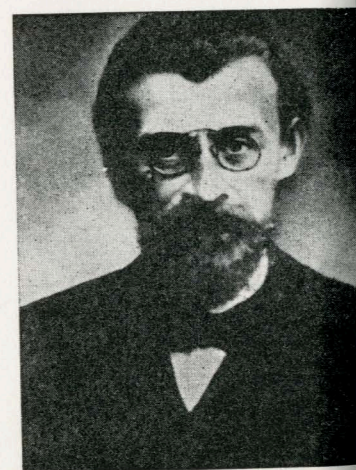

H. Milowicz,

przywódcy strajku w Knyszynie
w 1887 roku

H. Gostkiewicz — członek KC
„Proletariat”, organizator kółek
„Proletariatu” w Białymstoku,
Supraślu, Wasilkowie i okolicach

F. Kon — z ramienia KC
„Proletariat” przebywał
w Białymstoku

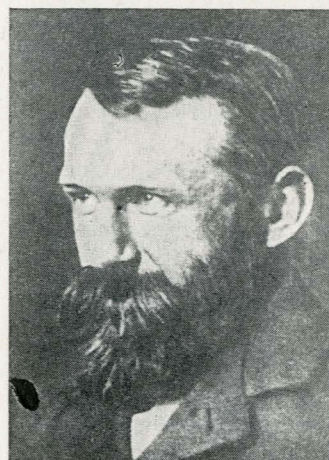

R. Luksemburg,

J. Tyszka,

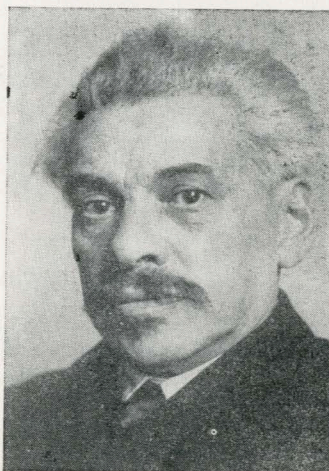
J. Marchlewski,

*przywódcy Socjaldemokracji
Królestwa Polskiego*

F. Dzierżyński —

A. Warski,

... A kolor jego jest czerwony.
Bo na nim robotników krew!

— Organ —

Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy.

Białystok. Z fabryki Niemcówicza. U nas w fabryce miał miejsce następujący fakt: maszyna oberwała palec prawej ręki jednej z robotnic. Gdy zwróciła się o pomoc do zarządzającego, ten wiedząc, iż ona nie umie czytać, dał jej do podpisu papier, że nie ma do niego żadnej pretensji. Bezczelnie oszustwo jego nie powiodło się jednak: Robotnik, przywołany do podpisu w jej imieniu, nie chciał być swygotanym narzędziem w ręku tego slugi kapitalisty; przeczytał na głos papier i zażądał dla robotnicy bezpłatnego leczenia i wypłacania jej podczas kuracji całego zarobku. Zarządzający groził robotnikowi, że go wydadł, lecz robotnik odpowiedział mu na to, że woli być bez roboty i głód znosić, niż służyć kapitalistom przeciwko braciom swoim. Zarządzający zmuszony był wreszcie zgodzić się na wszystkie żądania robotnicy.

— W krawieckiej pracowni Łazowskiego przy ulicy Niemieckiej w piątek 23 października zastrękwali robotnicy, żądając wyższej płacy i lepszych warunków pracy. Poprzednio starali otrzymywali po 10—13 rb. tygodniowo. Właściciel pracowni wieczorem wprowadził 3 policjantów i w ich obecności zażądał od robotników, by natychmiast wrócili do pracy. W przeciwnym razie groził wydaniem winowajców w ręce policji. Robotnicy jednak solidarnie odmówili powrotu na starych warunkach. W niedziłę wieczór majster znowa przysprowadził tychże policjantów i powtórzył swe groźby. Jednak i tym razem groźby nie poskutkowały. Wtedy majster zwrócił się do policmajstra. Ten energicznie zakrzyczał się kogo przywrócenia nagrodzonego porządku. Arceciował wszystkich, a starszych niezłomnie wybrał do siebie urzędników, głównie do Warszawy. Pozostali majster wyrzucił z roboty i w wtorek pojechał do Grodna, gdzie obstarował 6 robotników tygodn po 6 rb. tygodniowo. (Majster przesłał 12 listów do stowarzyszenia, rozpowszechniającego rozmięte wśród chrześcijan wyłączenie!) Prawdopodobnie „porządek” zostanie przywrócony, bo majster trafił na niewiadowych ludzi z Grodna, a policja obiecała mu swą fizyliwą opiekę i pomoc.

„Czerwony Sztandar” — nr 11 z listopada 1903 r.
— o wypadku przy pracy i strajku w Białymstoku.

Mandat, na zjazd partyy S. D. K. P. L.,
mający się odbyć w grudniu
w mieście Lipsku 9037.
Komitet Białostocki poleca
konferencjom: Herzowski i
Włodzowski, by reprezentowali
tę białą organizację.

Wydruk d. 14/1-037

Komitet Białostocki

Ludek
Edward

Mandat na IV Zjazd Socjaldemokracji Królestwa Polskiego i Litwy
z podpisami członków Komitetu Białostockiego.

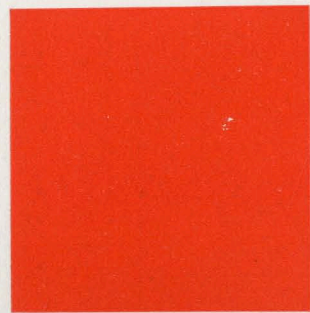
Wyjście robotników z fabryki Wieczorka w Białymstoku w 1906 r.

Obraz Janusza Kaczmareckiego „Wyrąb lasu”

Zakuwanie w kajdany zesłańców

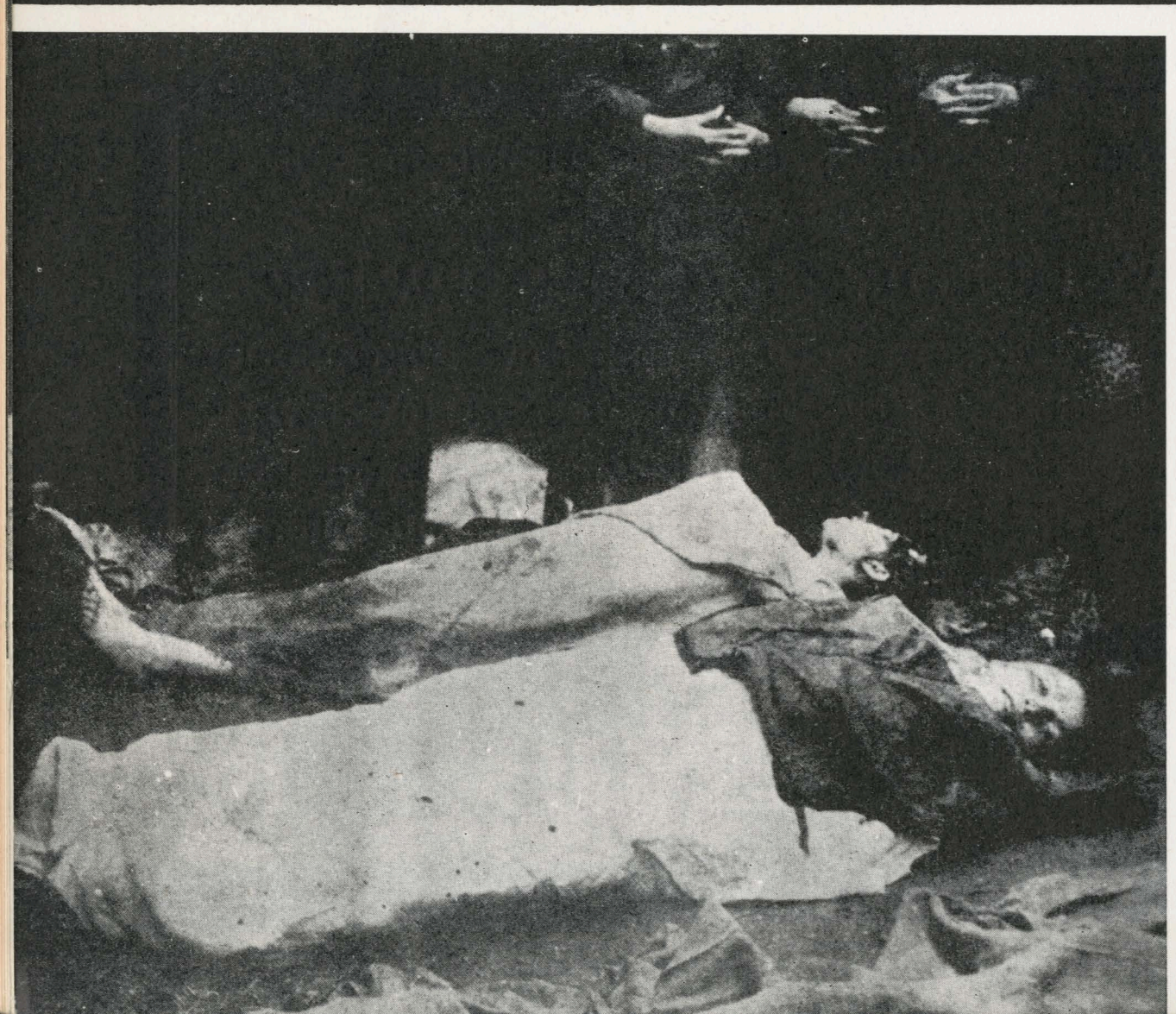
Zmarł po długiej chorobie 21 lutego r. b.

TOWARZYSZ

Wiktor Bogdanowicz

z Białegostoku w wieku lat 50. Tow. Bogdanowicz
był jednym z najstarszych naszych towarzyszy,
należał on do założycieli naszej organizacji i białostockiej, której też do ostatniej chwili oddawał
usługi. Cześć jego pamięci!

Zbrodnie carskie w Białymstoku w 1906 roku

**W TYM MIEJSCU STAŁ DOM
W KTÓRYM PODCZAS OKUPACJI
NIEMIECKIEJ W LISTOPADZIE
1918 ROKU**

**MIAŁA SWOJĄ SIEDZIBĘ
PIERWSZA RADA DELEGATÓW
ROBOTNICZYCH W BIAŁYMSTOKU**

BIAŁYSTOK LISTOPAD 1918 R.

Tablica pamiątkowa na miejscu, w którym miała swoją siedzibę pierwsza w Białymstoku Rada Delegatów Robotniczych

KOMITETOWI REWOLUCYJNEMU

POLSKI

ROBOTNICY BIAŁEGOSTOKU

SIERPIEŃ 1920

Sztandar
Tymczaso-
wego
Komitetu
Rewolu-
cyjnego
Polski
z 1920 roku.

Komunistyczna Partja Robotnicza Polski

(Sekcja Międzynarodówki Komunistycznej)

Komunistyczna Partja Zachodniej Białorusi

Niech żyje strajk w przemyśle włókienniczym!

TOWARZYSZE ROBOTNICZY!

Przed kilku miesiącami, gdy nie było jeszcze stałej waluty — złotego, zdawało się wielu, że niedza mas robotniczych dosięgła ostatnich granic.

Wielu tęskniło do „stałej” waluty, jak gdyby miała ona przynieść z sobą kres nędzy i kłopotów rodziny robotniczej. To też, gdy rządowi udało się ustalić walutę, wprowadzić złotego, większość klasy robotniczej pośladała się złudzeniom, że oto idą lepsze czasy. I dla zniaczenia tej złudnej nadziei większość robotników, pod parciem zresztą agitacji socjalgody i burżuazji gotowa była iść zła na ustępstwa, bez walki pozwalała obniżyć swe zarobki i likwidować nawet 8-mio godzinny dzień roboczy.

Minęła już szereg miesięcy. I cóż się okazało? Czy niedza klasy robotniczej zmniejszała się choć cokolwiek? Czy zarobki robotnicze nie są dziś mniejsze nawet niż wówczas? Czy bezrobocie kiedykolwiek więcej trapiło robotników i było bardziej długotrwałe, niż obecnie? Czy 8-mio godzinny dzień roboczy był kiedykolwiek bardziej zagrożony, niż obecnie?

Towarzysze! Dziś ataki kapitału i rządu, będącego na jego usługach, na klasę robotniczą, na jej byt i zdobycze, na jej organizację zawodową są bardziej zacięte, bardziej cyniczne, a niedza mas robotniczych rośnie z dniem każdym. Zarobki robotnicze zostały obniżone co najmniej o 30 — 40 procent. **Około 200 tys. robotników w Polsce pozostaje już szereg miesięcy bez pracy.**

Związki zawodowe są zamykane, już to z wyroków „sprawiedliwych” sędziów, najmitów kapitału, już to wprost przez defenzywę Sekretarzy związkowi są wyaresztowani. Lokale są opieczetowywane i zabierane. Liczba robotników, ginących w kazamatach polskiej burżuazji za sprawę robotniczą, nigdy jeszcze nie była tak wielka! Rozbestwienie defenzywy i policji, nigdy tak otwarte, cyniczne, nie liczące się z niczem. Les wieźniów politycznych nigdy nie był tak ciężki, represje, stosowane w więzieniach, odbieranie wszelkich swobód, nigdy tak bezwzględne, jak dzisiaj!

Innymi słowy: **ofenzywa kapitału na klasę robotniczą zaostrożyła się. Bezczelność kapitału — wobec bierności klasy robotniczej rośnie.**

Dlaczego tak się dzieje? Oto dlatego, że klasa robotnicza ma przeciwko sobie nie jednego tylko przeciwnika, kapitalistow i ich rząd, lecz dwóch wrógów. Ten drugi wróg tem niebezpieczniejszy, że zamaskowany, że kryjący się obłudnie pod maską „robotniczą” — to PPS, Bund, NPR i Ch. D.

Strajk włókienniczy powinien być wybuchnąć wtedy, kiedy po

Polsce szła fala strajkowa, kiedy to w sierpniu i wrześniu strajkowali górnicy, hutnicy, nalcjarze i t. d. Ale pepesowcy, bundowcy, enperowcy i inni przewodcy bali się jednego wielkiego strajku na całą Polskę, bo taki strajk mógłby zachwiać władzą burżuazji. Dlatego woleli rozbić ruch na drobniejsze, częściowe strajki, utrudnić walkę robotniczą. Dlatego szculi przeciwko nam, komunistom, gdyśmy żądali scentralizowania akcji.

Dziś sto tysięcy robotników-włóknarzy w Łodzi, Pabjanicach, Tomaszowie, Zgierzu, Warszawie i t. d. stoi w ogniu walki. Czy macie beczynnie patrzeć na walkę tamtych, abyście później stanęli do walki sami, odoobnieni? Wszak w **Jedności i masowości ruchu — siła robotników!**

Robotnicy włóknarze! Nie pozwólcie swemu szaradowi na dalsze przewlekane układów. Zmuscie go do **ogłoszenia strajku!**

Uchwalajcie w fabrykach rezolucje, domagające się natychmiastowego strajku. Żądajcie 23 procent podwyżki zarobków, zniesienia bonów, uznania komitetów fabrycznych.

Skupiajcie się dokoła obranego Komitetu strajkowego. Wybierajcie po wszystkich fabrykach Komitety Akcji! Nie pozostawiajmy kierownictwa strajku w rękach tych, którzy nie mają zaufania robotników!

Wstępujcie masowo do związków zawodowych! Związki te dopiero wtedy staną się narzędziami waszych interesów, kiedy z ich zarządów wypędzicie ugodowców i zdrajców, a wybieriecie do nich szczerych rewolucjonistów, którzy was prowadzić będą do walki.

Dzisiejsza nasza walka jest częścią wielkiej walki rewolucyjnej klasy robotniczej. Podwyżka płacy — to dopiero mały krok naprzód. Dla wyzwolenia klasy robotniczej z nędzy, z wyzysku fabrykanckiego i uciśku policyjnego więcej, tysiącokrotnie więcej nam potrzeba. Trzeba nam obalenia rządu burżuów i obszarników. Trzeba zdobycia rządu **Rad delegatów robotniczych i chłopskich**. Trzeba przyjęcia fabryk i ziemi na własność ludu pracującego. Trzeba urzeczywistnienia tych hasel, które głosi **Partja Komunistyczna**.

Zwycięstwo w dzisiejszej walce będzie krokiem do wielkiego zwycięstwa w walce rewolucyjnej. Nie dajmy więc zmarować naszych wysiłków!

Niech żyją Komitety Akcji!

Niech żyje strajk aż do zwycięstwa!

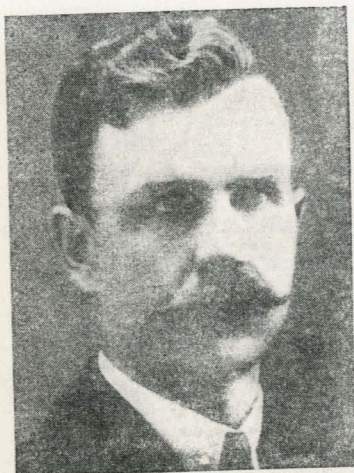
Niech żyje władza robotników i chłopów!

Niech żyje rewolucja!

**Komitet Centralny
Komunistycznej Partji Zachodniej Białorusi**

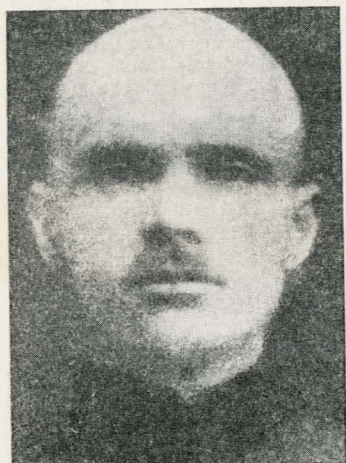
Arno, 4 grudnia 1924 r.

Odezwa Komunistycznej Partji Zachodniej Białorusi — „Niech żyje strajk w przemyśle włókienniczym” z dnia 4 grudnia 1924 roku

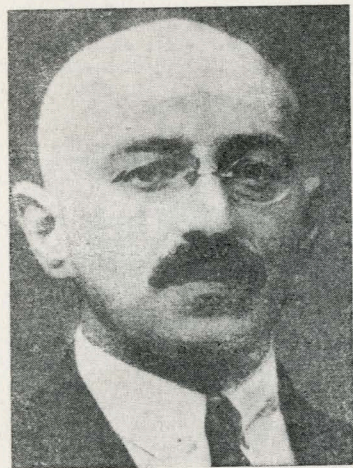
poseł Miotła

poseł Rak-Michajłowski

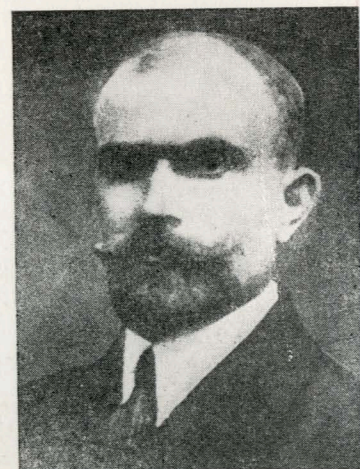
poseł Wołoszyn

Aresztowani w styczniu 1927 roku posłowie Białoruskiej Włościańsko-Robotniczej Hromady i Niezależnej Partii Chłopskiej, osadzeni w więzieniu Wronki

poseł Taraszkiewicz

poseł Hołowacz

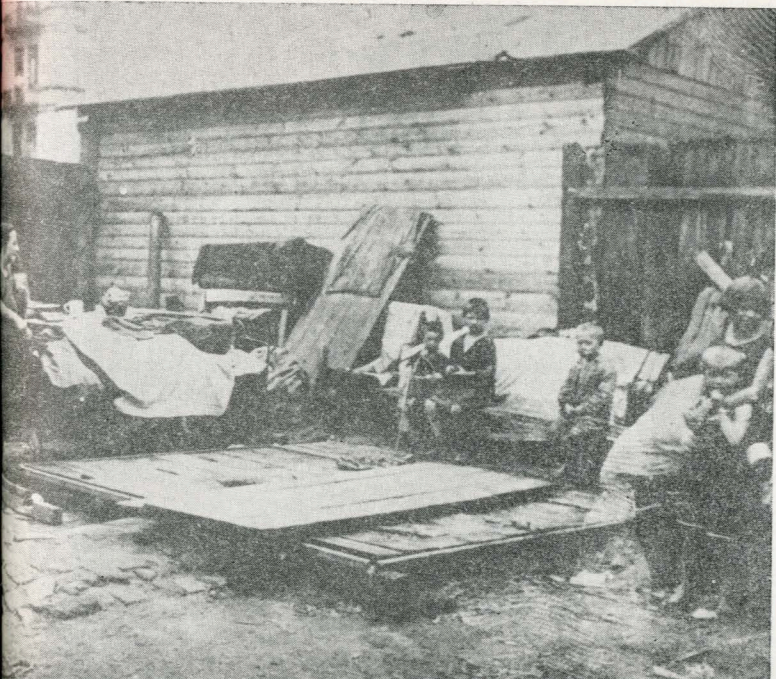

Ziemianki robotników w Białowieży

Eksmisja

Szałasy zamieszkiwane przez robotników

Bezrobotni w kolejce po obiady

Rok I

Nr
4-5

Cena 20 gr.

Białystok, dn. 17 października 1936 r.

Czasopismo literacko-społeczne

ŁÓDZKI PLEBISCYT

Cała Polska czekała z niecierpliwością wyniku wyborów do Rady Miejskiej w Łodzi. Białystok robotniczy redakcją O.K.Z.Z. przesłał robotniczej Łodzi braterskie pozdrowienie i życzenia zwycięstwa. Z fabryk i warsztatów białostockich niejedna złotówka popłynęła do Łodzi na koszty wyborcze. Czekano z napięciem głosowania. Wreszcie nadeszły telegramy. Dławić się ze wściekłości „Goniec Warsz.” oznajmił krzyżującym tytułem „Zwycięstwo Frontu Ludowego w Łodzi”. Cyfry głosowania i cyfry mandatów, powtarzane przez prasę pod coraz to nowymi nagłówkami, potwierdzały zwycięstwo jednostki robotniczej. Na 72 mandaty — 40 socjalistycznych Hitlerowcy nie uzyskali ani jednego mandatu, obóz narodowy — tylko 27 mandatów (stracił 9, przedtem 36) a stronnictwo prorządowe ani jednego o mandatu (—10) „Dziennik”. Klerikałi żydowski pod znaku Agudy zachowali zażenowanie 3, sjonizmi z 4 otrzymali 2. Nie dziwnego, że niejednej redakcji wynik wyborów łódzkich stał się przesyłkową kłopotą w gardle. „Kurier Poranny”, „Gazeta Polska” atakowały się do skromnego telegramu z Łodzi bez żadnych komentarzy. Prasa endeccka własną polską prasą naz. komunistów i Żydów. Komunistów są trochę pretensje, endecja do komunistów, że poszli wspólnie z socjalistami, komunistów są jeszcze tej pretensje do Żydów.

Musimy uspokoić panów z „Gonia” i „Dziennika”, że burżuazja żydowska na socjalistów naprawdę nie głosowała, miała aż 2 swoje listy, co zaś do robotników i biedoty żydowskiej, to ci rzeczywiście głosowali na listę Klasową. Żw. Zawodowych, bo też — jak głosiła wydana w języku żydowskim odezwa Kom. Wyborcz., lista ta była listą „polskiego, niemieckiego i żydowskiego proletariatu”. Było na tym de spore starcie z Bundem, który, pretendując do roli jedynej reprezentanta biedoty żydowskiej, odmówił nawet wejścia do wspólnego Komitetu Wyborczego; były tam niepotrzebne wymysły ze strony „Folkscajtung”, był nawet nakaz ze strony CKW PPS, by OKR-łódzki poszedł na ręce Bundowi i wycofał swoją listę w dzielnicach żydowskich, a tymczasem przekreślił jej jednolity ogólnorobotniczy i międzynarodowy charakter. Ale to nie wpłynęło na słuszną drogę

komitetu wyborczego. Łódzki OKR PPS, skoro już prze-wyciszył swe pierwotne swe stanowisko (czyli-polskiej listy) nie zeszedł z drugą jednostką. Żyłemu konferencji delegatów zaważać jednolitego bloku w wyborach do Rady Miejskiej stało się rzadkością.

Ośmieszili się pseudodemokratyczne grupki i grupki. ŻZZ i BPS. uzyskały komunistycznie — drobiazgi głosów.

W 700.000-iej Łodzi otrzymała ŻZZ 2.519 głosów, Fracy zaś aż 703. Oczywiście ani jeden ani drugi nie uzyskał mandatu.

Prasa narodowa ogłosiła, że wybory łódzkie będą plebiscytem. Plebiscyt ten potężną wynową zgórą stutysięcy głosów wypowiedział się przeciwko reakcji. Łódź, która miała ponoć zostać interwencjonistycznym lażyzmem, została twierdzą — ale antyfaszystowską.

ER-TE.

DEWALUACJA FRANKA

Wiadomość o obniżeniu 115 wartości franka stała się przysłowiowym kijem, wkręconym w mur. W kraju zwrócono uwagę, że wskazanie partii faszystowskiej jest niezgodne z dewaluacją, a szczególnie tego, niezgodności jest b. rzadkie. Można z łatwością zrozumieć, dlaczego — mowa o przedstawicielach radykalnych — Bennera, zapowiadając w Izbie Deputowanych poparcie rządu przez jego stronnictwo, miał jednaki zle momentami opozycyjnych dla tego radykalnych „opozycji” wobec Lulshera popierałoby mógłby

przypomina przystym rządzącym niezgodność dewaluacji z programem radykalnym. Dewaluacja bowiem uderza w masę drobnohandlową, — zmniejsza wartość oszczędności oszczędności, uderza w tak rozpowszechnioną w Francy typ dyktando, podziła koszty utrzymania nieruchomości stronnictwa radykalnego, które musi się liczyć z opłatami swych wyborców. Niechciane Frontowi Ludowemu prawe skrzydło radykalów wycofało się, kategorycznie polecając, żeby, by onto nie miało go w „lewej” frakcji. Zostawiając już tylko stronnictwo komunistów,

„Życie” — pismo jednolitifrontowe wydawane w Białymstoku w 1936 roku

Dnia 25.5.1944 r. napadła z zasadzki na trasie Białystok-Łomża banda polskiego ruchu powstańczego na 3 samochody. Przy tym napadzie zabito 1-go oficera żandarmerii i 1-go obywatela Rzeszy (Reichsdeutscha).

W celu zaprowadzenia spokoju w okręgu Białostockim kazalem aresztować

1500 osób,

należących do polskiego ruchu powstańczego. Będą one oddane pod

sąd doraźny.

Także w przyszłości będą przy wszystkich dalszych napadach i każdym akcie gwałtu zastosowane najsroższe środki.

Zwracam uwagę na to, że dalszy los ludności będzie zależny od sytuacji band i od tego, czy i w jakim stopniu ludność będzie wspierała niemieckie środki i złoży zameldowania o bandytach i członkach polskiego ruchu powstańczego.

Białystok, dnia 26.5.44.

**Komandor Policji i Służby Bezpieczeństwa
na okręg Białostocki.**

A 0229 — 1433 — 50 000

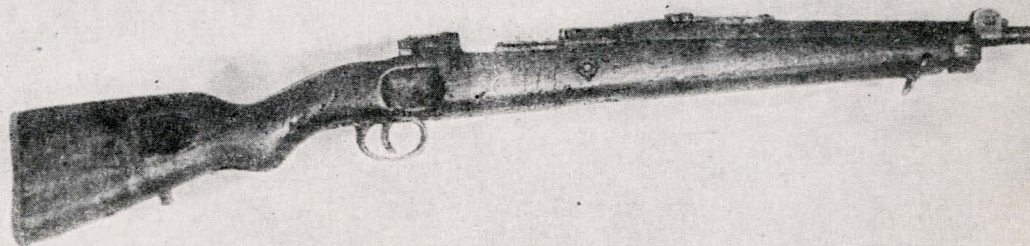

Gruzy synagogi w Białymstoku
— w płomieniach synagogi
w dniu 27 czerwca 1941 roku
zginęło około 3 tys. Żydów

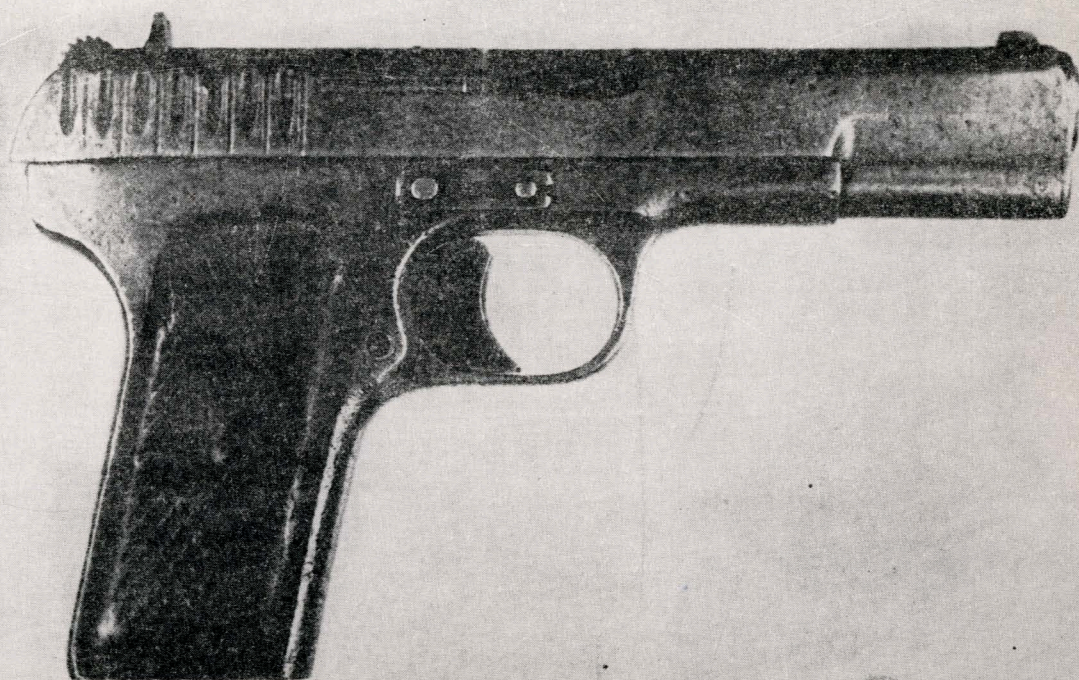

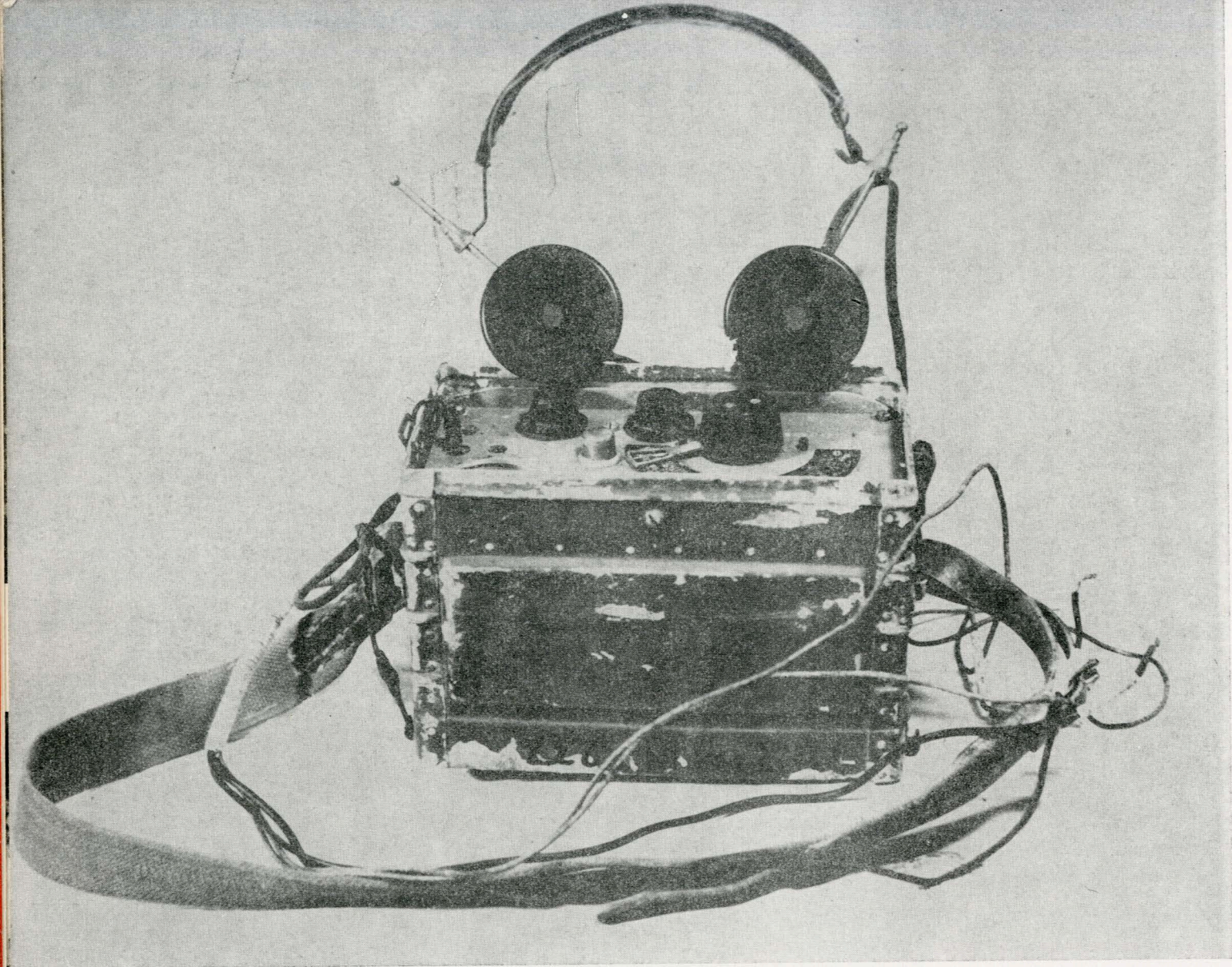
Pietrasze koło Białegostoku —
jedno z wielu miejsc zbrodni
okupanta — faszyci rozstrzelali
tu około 6 tysięcy osób

Karabin partyzancki
ze spiłowaną lufą

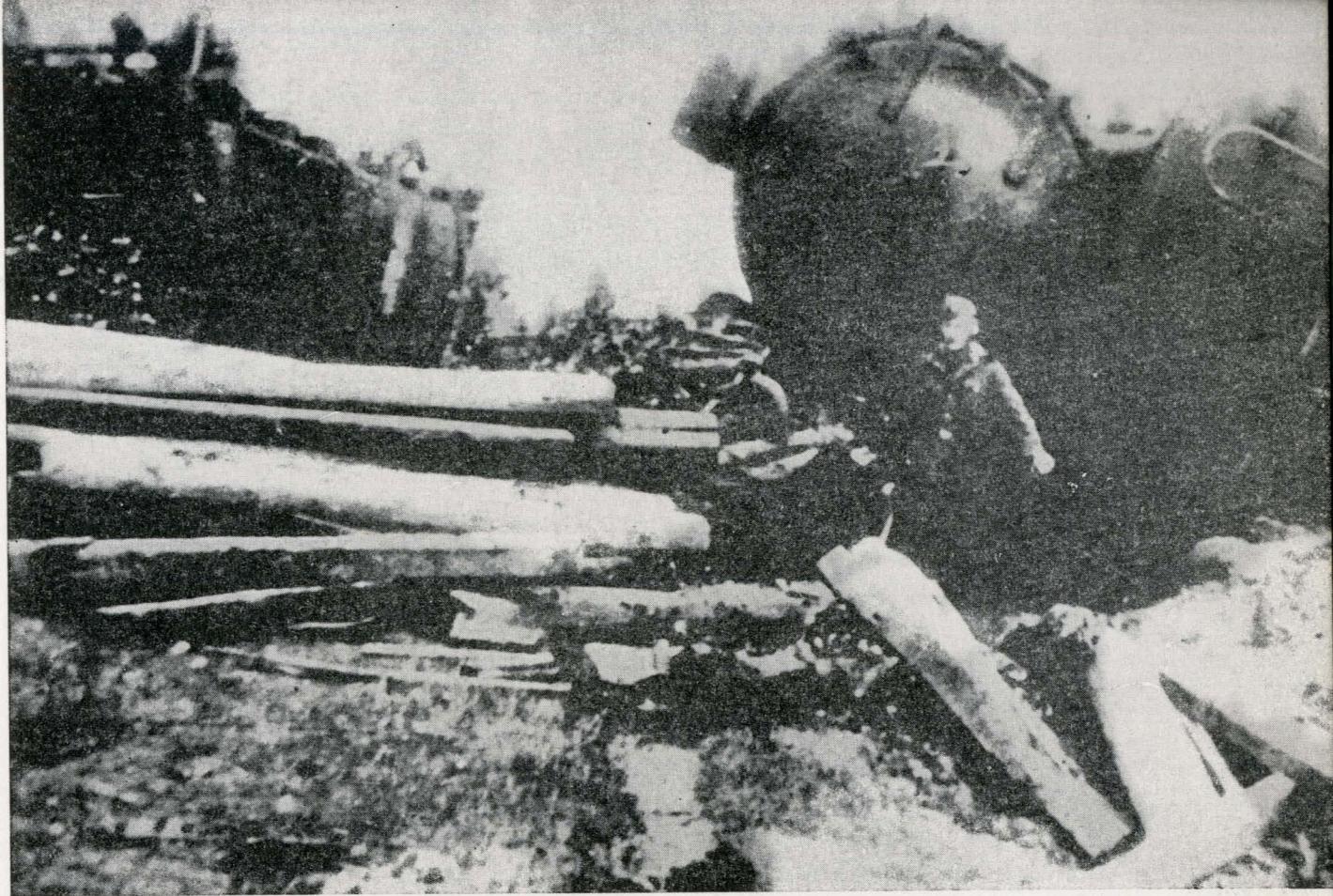

Pistolet

Radiostacja partyzancka używana w lasach białostockich

*Wysadzony transport niemiecki między stacjami kolejowymi
Czeremcha i Nurzec w dniu 6 sierpnia 1943 roku*

Sztab brygady „W imię Ojczyzny”
działającej w rejonie Puszczy Białowieskiej

Tajne nauczanie. Konspiracyjna
I klasa Gimnazjum w Boćkach
zdjęcie zbiorowe

Śmierć niemieckim zabójcom

DO LUDNOŚCI MIASTA ŁOMŻY I ŁOMŻYŃSKIEGO REJONU

Zbliża się dzień wyzwolenia. Potężna Czerwona Armja każe dzień po dniu śmiertelne ciosy Hitlerowskiemu ludobójczemu i oczyszcza kraj od niemieckiego najezdźcy.

Za 3 lata wojny niemieckiej wojska, w bojach z Czerwoną Armią straciły więcej niż 2 milj. 000 tys. żołnierzy i oficerów, około 10 tys. tanków, 100 tysięcy samolotów i więcej niż 100 tysięcy armat. W przegraną z niemożliwym wrogiem wojska nasze wkroczyły na terytorjum niemieckie.

W celu wyzwolenia ziem Białorusi, w ciągu ostatnich dni od 22 do 28 czerwca 1944 r., Czerwona Armja wywodziła więcej niż 1000 żołnierzy i oficerów. W gigantycznych bitwach nasze wojska okrały wroga, zajęły stolicę Radzieckiej Białorusi, M I N S K, podeszły do białoruskiej i polskiej M o ł o d e c z n a.

Zjednoczeni we Francji i z południa w Italji, sojusznice wojska Anglii i Stanów Zjednoczonych Ameryki niszczą Hitlerowską armję. Niemcy wszystkie narody Europy stanęły do zbrojnej walki z najeźdźcą.

Nasze przy randaniu z Czerwoną Armią walczą bratnie słowiańskie krajowcy i cywile: polski, Czechosłowacki, Jugosłowiański.

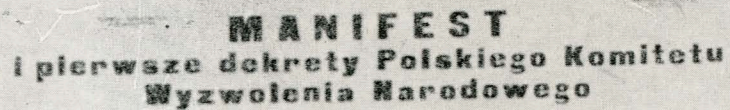
Wszystkie partyzanckie oddziały, nieustraszeni i gwałtowni wrogi, niemieckie komunikacyjne i drogi łączności, w ten sposób dezorganizujemy i przetrzymujemy.

Wszystka ludność naszego ludu w kaganiec krwawej niewoli Hitlerowskiej. Niemcy okupant w ślepej nienawiści do narodu słowiańskiego zamordowali i spalili tysiące naszych obywateli. Miliony Polaków, Polaków, Rosjan, Ukraińców, wysłano na wygnanie, głod, ciężką robotę w podziemiu niemieckim. Inteligencja i kwiata młodzieży polskiej i polskiej znalazła śmierć w koncentracyjnych obozach.

W Wołkowyskim Rejonie, w miejscowości Wołkowysk, rozstrzelano i zamordowano 1000 Polaków i Polaków. W mieście Łomża, w sierpniu 1943 r. najeźdźcy zabili 1000 Polaków i Polaków. W marcu b. r. - 1000 Polaków i Białorusinów. Okupant spalił i zburzył miasta: Łomża, Cytów, Żembov, Hajówka i wiele innych. Jedną z takich znanych Hitlerowskich prowokacji i krwawych masakr były rozstrzelenia i oficerów polskich w lesie katyńskim.

Niemcy Hitlerowskie, stojąc nad przepaścią, wszelkimi siłami chcą wyprzeć ludność. W tym celu utworzona została „główna niemiecka Zjednoczona Białymostka” i sprzejma „Centralna Białoruska Rada” w M i n s k u w osobach znanych polaków i Polaków jak Błasiewicz i Ostrowski.

Odezwa Komitetu Antyfaszystowskiego w Łomży z dnia 4 lipca
1944 roku

Kształtowi Radę Narodową i utworzenie Północnego Komitetu Wyzwolenia Narodowego

[illegible][illegible]

Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego

100-443887-1000

[illegible][illegible]

There is a growing body of evidence that the use of the Internet for health information is increasing. This is particularly true for the use of the Internet for health information seeking. The purpose of this study was to investigate the use of the Internet for health information seeking among a sample of adults. The study was conducted using a cross-sectional design. Data were collected from a sample of 1,000 adults who were recruited from a variety of sources, including health care providers, community organizations, and the Internet. The study found that the use of the Internet for health information seeking was increasing among adults. The most common reasons for using the Internet for health information seeking were to learn more about a health condition, to find information about a health care provider, and to find information about a health care service. The study also found that the use of the Internet for health information seeking was associated with higher levels of education and higher income. The study has several limitations, including the use of a cross-sectional design and the use of a convenience sample. Despite these limitations, the study provides valuable information about the use of the Internet for health information seeking among adults.

1949
 1950
 1951
 1952
 1953
 1954
 1955
 1956
 1957
 1958
 1959
 1960
 1961
 1962
 1963
 1964
 1965
 1966
 1967
 1968
 1969
 1970
 1971
 1972
 1973
 1974
 1975
 1976
 1977
 1978
 1979
 1980
 1981
 1982
 1983
 1984
 1985
 1986
 1987
 1988
 1989
 1990
 1991
 1992
 1993
 1994
 1995
 1996
 1997
 1998
 1999
 2000
 2001
 2002
 2003
 2004
 2005
 2006
 2007
 2008
 2009
 2010
 2011
 2012
 2013
 2014
 2015
 2016
 2017
 2018
 2019
 2020
 2021
 2022
 2023
 2024
 2025
 2026
 2027
 2028
 2029
 2030
 2031
 2032
 2033
 2034
 2035
 2036
 2037
 2038
 2039
 2040
 2041
 2042
 2043
 2044
 2045
 2046
 2047
 2048
 2049
 2050
 2051
 2052
 2053
 2054
 2055
 2056
 2057
 2058
 2059
 2060
 2061
 2062
 2063
 2064
 2065
 2066
 2067
 2068
 2069
 2070
 2071
 2072
 2073
 2074
 2075
 2076
 2077
 2078
 2079
 2080
 2081
 2082
 2083
 2084
 2085
 2086
 2087
 2088
 2089
 2090
 2091
 2092
 2093
 2094
 2095
 2096
 2097
 2098
 2099
 2100
 2101
 2102
 2103
 2104
 2105
 2106
 2107
 2108
 2109
 2110
 2111
 2112
 2113
 2114
 2115
 2116
 2117
 2118
 2119
 2120
 2121
 2122
 2123
 2124
 2125
 2126
 2127
 2128
 2129
 2130
 2131
 2132
 2133
 2134
 2135
 2136
 2137
 2138
 2139
 2140
 2141
 2142
 2143
 2144
 2145
 2146
 2147
 2148
 2149
 2150
 2151
 2152
 2153
 2154
 2155
 2156
 2157
 2158
 2159
 2160
 2161
 2162
 2163
 2164
 2165
 2166
 2167
 2168
 2169
 2170
 2171
 2172
 2173
 2174
 2175
 2176
 2177
 2178
 2179
 2180
 2181
 2182
 2183
 2184
 2185
 2186
 2187
 2188
 2189
 2190
 2191
 2192
 2193
 2194
 2195
 2196
 2197
 2198
 2199
 2200
 2201
 2202
 2203
 2204
 2205
 2206
 2207
 2208
 2209
 2210
 2211
 2212
 2213
 2214
 2215
 2216
 2217
 2218
 2219
 2220
 2221
 2222
 2223
 2224
 2225
 2226
 2227
 2228
 2229
 2230
 2231
 2232
 2233
 2234
 2235
 2236
 2237
 2238
 2239
 2240
 2241
 2242
 2243
 2244
 2245
 2246
 2247
 2248
 2249
 2250
 2251
 2252
 2253
 2254
 2255
 2256
 2257
 2258
 2259
 2260
 2261
 2262
 2263
 2264
 2265
 2266
 2267
 2268
 2269
 2270
 2271
 2272
 2273
 2274
 2275
 2276
 2277
 2278
 2279
 2280
 2281
 2282
 2283
 2284
 2285
 2286
 2287
 2288
 2289
 2290
 2291
 2292
 2293
 2294
 2295
 2296
 2297
 2298
 2299
 2300
 2301
 2302
 2303
 2304
 2305
 2306
 2307
 2308
 2309
 2310
 2311
 2312
 2313
 2314
 2315
 2316
 2317
 2318
 2319
 2320
 2321
 2322
 2323
 2324
 2325
 2326
 2327
 2328
 2329
 2330
 2331
 2332
 2333
 2334
 2335
 2336
 2337
 2338
 2339
 2340
 2341
 2342
 2343
 2344
 2345
 2346
 2347
 2348
 2349
 2350
 2351
 2352
 2353
 2354
 2355
 2356
 2357
 2358
 2359
 2360
 2361
 2362
 2363
 2364
 2365
 2366
 2367
 2368
 2369
 2370
 2371
 2372
 2373
 2374
 2375
 2376
 2377
 2378
 2379
 2380
 2381
 2382
 2383
 2384
 2385
 2386
 2387
 2388
 2389
 2390
 2391
 2392
 2393
 2394
 2395
 2396
 2397
 2398
 2399
 2400
 2401
 2402
 2403

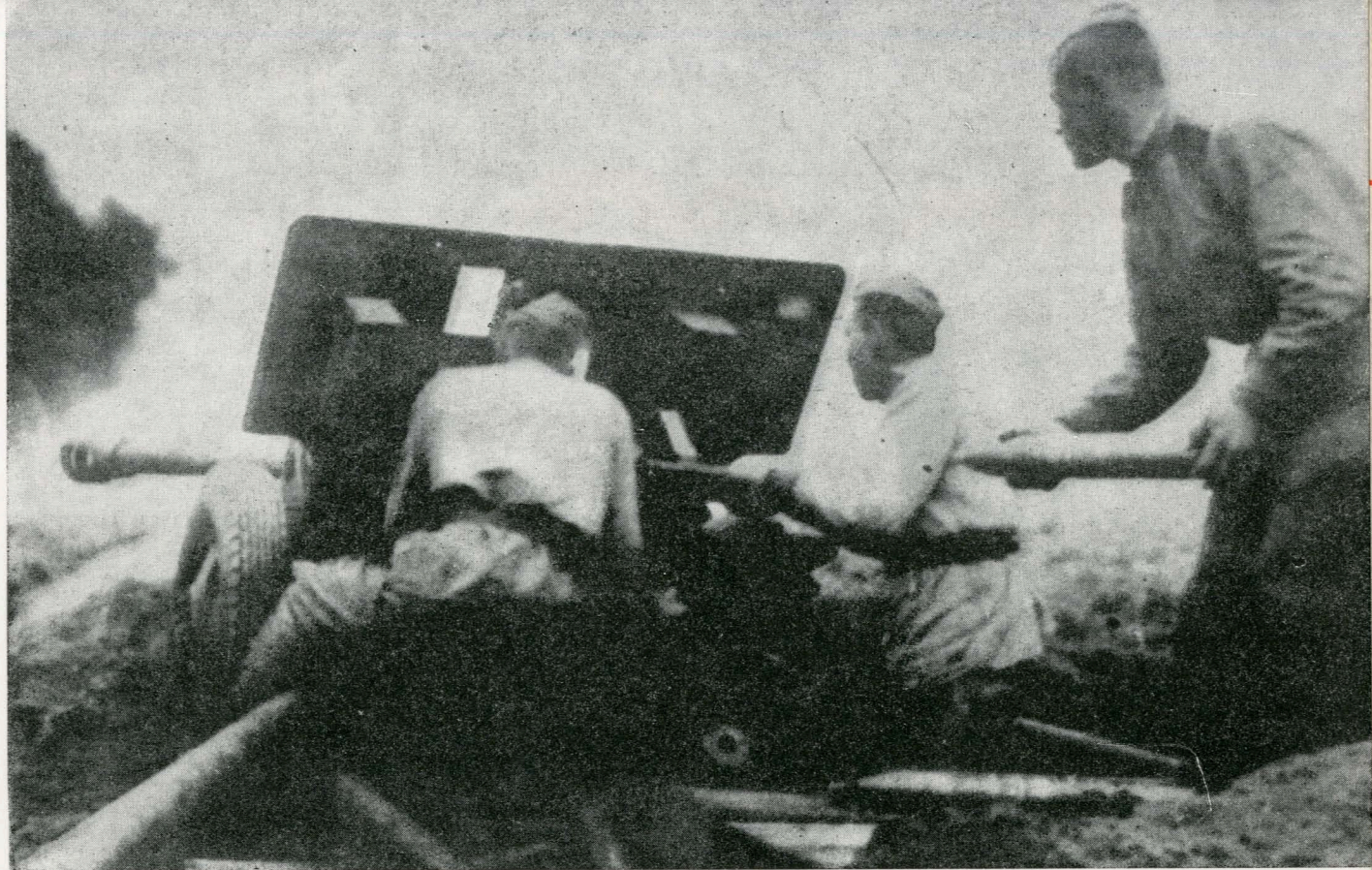
1. NAME _____
 2. DATE _____
 3. TIME _____
 4. PLACE _____
 5. REASON _____
 6. HOW _____
 7. WHAT _____
 8. WHO _____
 9. HOW _____
 10. WHAT _____
 11. WHO _____
 12. HOW _____
 13. WHAT _____
 14. WHO _____
 15. HOW _____
 16. WHAT _____
 17. WHO _____
 18. HOW _____
 19. WHAT _____
 20. WHO _____
 21. HOW _____
 22. WHAT _____
 23. WHO _____
 24. HOW _____
 25. WHAT _____
 26. WHO _____
 27. HOW _____
 28. WHAT _____
 29. WHO _____
 30. HOW _____
 31. WHAT _____
 32. WHO _____
 33. HOW _____
 34. WHAT _____
 35. WHO _____
 36. HOW _____
 37. WHAT _____
 38. WHO _____
 39. HOW _____
 40. WHAT _____
 41. WHO _____
 42. HOW _____
 43. WHAT _____
 44. WHO _____
 45. HOW _____
 46. WHAT _____
 47. WHO _____
 48. HOW _____
 49. WHAT _____
 50. WHO _____
 51. HOW _____
 52. WHAT _____
 53. WHO _____
 54. HOW _____
 55. WHAT _____
 56. WHO _____
 57. HOW _____
 58. WHAT _____
 59. WHO _____
 60. HOW _____
 61. WHAT _____
 62. WHO _____
 63. HOW _____
 64. WHAT _____
 65. WHO _____
 66. HOW _____
 67. WHAT _____
 68. WHO _____
 69. HOW _____
 70. WHAT _____
 71. WHO _____
 72. HOW _____
 73. WHAT _____
 74. WHO _____
 75. HOW _____
 76. WHAT _____
 77. WHO _____
 78. HOW _____
 79. WHAT _____
 80. WHO _____
 81. HOW _____
 82. WHAT _____
 83. WHO _____
 84. HOW _____
 85. WHAT _____
 86. WHO _____
 87. HOW _____
 88. WHAT _____
 89. WHO _____
 90. HOW _____
 91. WHAT _____
 92. WHO _____
 93. HOW _____
 94. WHAT _____
 95. WHO _____
 96. HOW _____
 97. WHAT _____
 98. WHO _____
 99. HOW _____
 100. WHAT _____
 101. WHO _____
 102. HOW _____
 103. WHAT _____
 104. WHO _____
 105. HOW _____
 106. WHAT _____
 107. WHO _____
 108. HOW _____
 109. WHAT _____
 110. WHO _____
 111. HOW _____
 112. WHAT _____
 113. WHO _____
 114. HOW _____
 115. WHAT _____
 116. WHO _____
 117. HOW _____
 118. WHAT _____
 119. WHO _____
 120. HOW _____
 121. WHAT _____
 122. WHO _____
 123. HOW _____
 124. WHAT _____
 125. WHO _____
 126. HOW _____
 127. WHAT _____
 128. WHO _____
 129. HOW _____
 130. WHAT _____
 131. WHO _____
 132. HOW _____
 133. WHAT _____
 134. WHO _____
 135. HOW _____
 136. WHAT _____
 137. WHO _____
 138. HOW _____
 139. WHAT _____
 140. WHO _____
 141. HOW _____
 142. WHAT _____
 143. WHO _____
 144. HOW _____
 145. WHAT _____
 146. WHO _____
 147. HOW _____
 148. WHAT _____
 149. WHO _____
 150. HOW _____
 151. WHAT _____
 152. WHO _____
 153. HOW _____
 154. WHAT _____
 155. WHO _____
 156. HOW _____
 157. WHAT _____
 158. WHO _____
 159. HOW _____
 160. WHAT _____
 161. WHO _____
 162. HOW _____
 163. WHAT _____
 164. WHO _____
 165. HOW _____
 166. WHAT _____
 167. WHO _____
 168. HOW _____
 169. WHAT _____
 170. WHO _____
 171. HOW _____
 172. WHAT _____
 173. WHO _____
 174. HOW _____
 175. WHAT _____
 176. WHO _____
 177. HOW _____
 178. WHAT _____
 179. WHO _____
 180. HOW _____
 181. WHAT _____
 182. WHO _____
 183. HOW _____
 184. WHAT _____
 185. WHO _____
 186. HOW _____
 187. WHAT _____
 188. WHO _____
 189. HOW _____
 190. WHAT _____
 191. WHO _____
 192. HOW _____
 193. WHAT _____
 194. WHO _____
 195. HOW _____
 196. WHAT _____
 197. WHO _____
 198. HOW _____
 199. WHAT _____
 200. WHO _____
 201. HOW _____
 202. WHAT _____
 203. WHO _____
 204. HOW _____
 205. WHAT _____
 206. WHO _____
 207. HOW _____
 208. WHAT _____
 209. WHO _____
 210. HOW _____
 211. WHAT _____
 212. WHO _____
 213. HOW _____
 214. WHAT _____
 215. WHO _____
 216. HOW _____
 217. WHAT _____
 218. WHO _____
 219. HOW _____
 220. WHAT _____
 221. WHO _____
 222. HOW _____
 223. WHAT _____
 224. WHO _____
 225. HOW _____
 226. WHAT _____
 227. WHO _____
 228. HOW _____
 229. WHAT _____
 230. WHO _____
 231. HOW _____
 232. WHAT _____
 233. WHO _____
 234.

[illegible]

© 2000 Blackwell Science Ltd, *Journal of Internal Medicine* 247: 399–405

1940

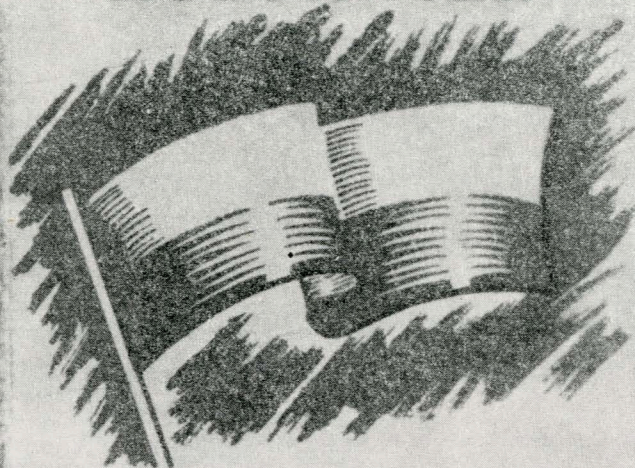
Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 22 lipca 1944 roku

Walka o wyzwolenie Czeremchy

POLSKA PARTIA
ROBOTNICZA —
CZOŁOWY ODDZIAŁ
KLASY ROBOTNICZEJ
I NARODU POLSKIEGO

POLSKA PARTIA ROBOTNICZA

LEGITYMACJA PARTYJNA

1 9 4 6

ODDZIAŁ WE FRANCJI

POLSKA PARTIA ROBOTNICZA

Nr 30501

Legitymacja Partyjna

Nazwisko

Gryszko

Imię

Stanisław

Data urodzenia

2.8.1905

Zawód

robotnik

Adres

Saudillon Langue (France)

Legitymacja wydana przez koło P. P. R. w

miejsowości

Orleans (Fr.)

Okręg

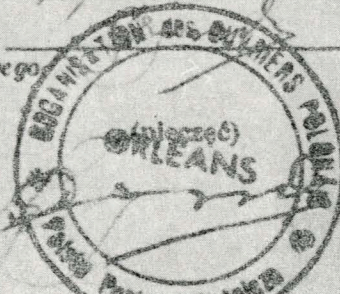
Francja

Data wystawienia

27.1.1946

Podpis sekretarza
komitetu miejscowego

Podpis członka

POKWITOWANIE SKŁADEK

Styczeń	Luty	Marzec
Kwiecień	Maj	Czerwiec
POLSKA PARTIA ROBOTNICZA	POLSKA PARTIA ROBOTNICZA	POLSKA PARTIA ROBOTNICZA
POLSKA PARTIA ROBOTNICZA	POLSKA PARTIA ROBOTNICZA	POLSKA PARTIA ROBOTNICZA

POLSKA PARTIA SOCIALISTYCZNA
WOJEWÓDZKI KOMITET BIAŁYSTOK

Tymczasowa
legitymacja członkowska

Nr 740

Spółka Wyd. „WIEOZA”. Druk. Nr 5, B. 11192

Legitymacja Polskiej Partii Socjalistycznej

Nr. lista *Molski*
Imię *Antoni*
Data ur. *1. 11. 1907*
Zawód *robotnik*
Data złożenia deklaracji *19.7.42*
Miejsce zamieszkania *Białystok*
Scianka 32
Legitymację wydał Sekretariat Wojewódz-
kiego Komitetu P.P.S.

Dnia *6 VIII* 194*7* r.

[Signature]
Podpis

Miejscowy Komitet P.P.S.
w *Białymstoku*, za
Tow. *Molski Antoni*
jest kandydatem Organizacji Partyjnej.
Nr. rejestr. czł. *740*

Dnia *15. 7. 1947* r.
[Signature]
Sekretarz Przewodniczący
Potwierdzenie woli podzłki
partyjnego 194*7* r.

I	II	III	IV
V	VI	VII	PPS
IX	X	XI	XII

LEGITYMACJA № 0025660

P. *Podowski*
Stronniczek

z im. *Leopold*
gminy *Kucpiński*
powiatu *Łowickiego*

jest członkiem Stronnictwa Ludowego i jako taki korzysta ze wszystkich praw członkowskich statutem przewidzianych, oraz ma prawo do noszenia odznaki Stronnictwa Ludowego „Czterolistnej Koniczynki”.

Warszawa 4 IV 1938 r.

Sekretarz Naczelny: *Grodzinski* Prezes:

STRONNICTWO LUDOWE

LEGITYMACJA
CZŁONKOWSKA

Nr. *356*

1936

WARSZAWA
NACZELNY KOMITET WYKONAWCZY
ul. CHMIELNA 110.

Legitymacja Stronnictwa Ludowego

Związek Walki Młodych powstał w latach rewolucji hitlerowskiej w walce o Polskę Ludową.

Harlowane w ogniu i krwi nasze szeregi rosły w walce zbrojnej o niepodległość i sprawiedliwość społeczną.

W odrodzonej Rzeczypospolitej gromadzimy się, młodzież miast i wsi, aby ze wszystkich swych sił pracować dla Polski Ładu i dobrobytu.

Gromadzimy się, by strzec granic naszego kraju i bronić wolności ludu polskiego.

Ludowa nasza Ojczyzna daje nam prawa do pracy, oświaty i kultury — otwiera przed nami szczęśliwą przyszłość.

Obowiązkiem naszym jest bronić tych praw, utrzymywać je i pogłębiać.

Kształtujemy stale swój umysł i charakter, aby być przykładem dla innych w pracy i nauce. Chcemy wychować samych siebie na ludzi dzielnych, prawych i sumiennych.

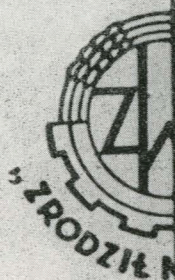
Jesteśmy zdyscyplinowani, aby godnie służyć sprawie ludu i narodu polskiego wszędzie, gdziekolwiek się znajdujemy.

Budujemy jedność młodzieży, jedność narodu polskiego.

Budujemy Polskę wolną — niepodległą, w której nie będzie wyzysku człowieka przez człowieka.

Druk „Pioniera” W. 90 8 31254

× ZWIĄZEK WALKI MŁODYCH ×

× LEGITYMACJA ×

Legitymacja Związku Walki Młodych

ZWIĄZEK WALKI MŁODYCH

Zarząd - Zarząd K. Walki Młodych
Wojewódzki Zarząd
w Białymostku

LEGITYMACJA

nr. 210748

KOL.

URODZ.

ZAM.

EST CZŁONKIEM ZWIĄZKU WALKI
MŁODYCH

DATA WSTĄPIENIA

DATA WYDANIA LEG.

Sauzet Wojciech

1928 w Gnieźnie

Olceko K. P.M.O.

1946 10. XI 46

9. III - 1948 r.

Przewodniczący

Podpis członka

SKŁADKI CZŁONKOWSKIE

5 zł	5 zł	5 zł	5 zł	5 zł	5 zł
Stycz.	Luty	Marzec	Kwiec.	Maj	Czerw.
5 zł	5 zł	5 zł	5 zł	5 zł	5 zł
Lipiec	Sierp.	Wrzes.	Pozdz.	Listop.	Grud.
Stycz.	Luty	Marzec	Kwiec.	Maj	Czerw.
Lipiec	Sierp.	Wrzes.	Pozdz.	Listop.	Grud.

NINIEJSZA LEGITYMACJA UPRAWNIA DO
NOSZENIA ODZNAKI I MUNDURU
ZWIĄZKU WALKI MŁODYCH

ZWM-owcy przy odgruzowaniu Białegostoku

ODEZWA

Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego do Narodu Polskiego głosi:

„Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego sprawuje władze poprzez Wojewódzkie, Powiatowe, Miejskie i Gminne Rady Narodowe i przez upoważnionych swych przedstawicieli.“

W wykonaniu tej zasady Pełnomocnik Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego na woj. białostockie powołał do życia Wojewódzką Radę Narodową w Białymstoku, która na posiedzeniu w dniu 28.8.1944 ukonstytuowała się i przystąpiła do wykonania swych czynności w składzie następującym:

Przewodniczący: Dr. Sztachelski Jerzy, lekarz

Wiceprzewodniczący: Antoniuk Jakob, rolnik

Wiceprzewodniczący: Nieszmielek Władysław, wioźniarz

Sekretarz Generalny: Jackowski Tadeusz, adwokat

CZŁONKOWIE:

Bobowski Jerzy, inżynier rolnik

Buczyński Wacław, wioźniarz

Dr. Datner Szymon, pracownik umysłowy

Kalecinowski Antoni, kolejarz

Kizilewicz Filip, nauczyciel

Klepacki Włodzimierz, garbarz

Krasowska Eugenia, nauczycielka

Kusmirek Jan, samorządowiec

Litwin Aleksander, inżynier

Lorek Feliks, pracownik umysłowy

Olejniczak Henryk, samorządowiec

Orłowska Edwarda, pracownica umysłowa

Parafianowicz Stanisław, spoldzielca

Rębkowski Teofil, inżynier

Dr. Rozkowski Henryk, lekarz

Sokol Bolesław, rolnik

Mgr. Wenclik Witold, prawnik

Węglarow Stefan, inżynier

Dr. Zabłocki Adam, lekarz

Jednocześnie -- zgodnie z art. 1 dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 21.6.1944 -- organizuje się jako organ wykonawczy administracji ogólnej II inst. Urząd Wojewódzki Białostocki.

Wojewódzka Rada Narodowa w Białymstoku wzywa wszystkich obywateli do wyłączonej pracy nad odbudową tak przez nas wszystkich niecierpliwie w latach okupacji ocalonej Niepodległej Rzeczypospolitej Polskiej.

Niech nie zabraknie nikogo!

**Pełnomocnik
Polskiego Komitetu
Wyzwolenia Narodowego
na woj. białostockie
(-) *Leonard Borkowski, mjr.***

**Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Narodowej
w Białymstoku
(-) *Dr. Jerzy Sztachelski***

Białystok, dnia 31.8.1944.

Mieszkańcy Białegostoku witają żołnierzy wojsk radzieckich

**WARA KAPITALISTOM
OD NASZYCH FABRYK!**

**PPR WZYWA-
- GŁOSUJ „TAK”**

Plakat z referendum „PPR wzywa głosuj tak”

Dziś w numerze:

1) Jak będzie wyglądał
Sejm Ustawodawczy

2) Memorial czechosłowacki
złożony na konferencji
zastępców ministrów spraw
zagranicznych.

Jedność NARODOWA

PISMO CODZIENNE WOJ. BIAŁOSTOCKIEGO

Nr 10 (359)

Środa 22 stycznia 1947 r.

Rok IV

Serbia otrzymała konstytucję

Belgrad. Serbickie Zgromadzenie konstytucyjne i delegacja za tolerancję polski konstytucji. Po trzecim posiedzeniu konstytucyjnego Zgromadzenia wybrano na wiceprezesa Tuto i na prezesa dla konstytucji i dla Stowarzyszenia ludowej brzości Republiki Federacji Jugosławiańskiej.

Zgodnie z konstytucją Skupaszyni są wybierani przez lud do pracy.

Kawa prowokacja grecka na granicy z Bułgarią

Tirana. Ostatnio dochodzi do wojny prowokacji greckiej na granicy z Bułgarią. Istotnie Grecy w przeszłości przeszli wsi na terytorium albańskie w pobliżu Fier i w okolicy Kanioti i zaczęli ostrzeżenie albańskie postawili Greczanie. Albo Grecy nie dali się aprowokować i nie odzyskali wsi. Po pewnym czasie Grecy przeszli dalej.

Indie interesują się Vietnamem

London. Agencja Reuters donosi z Bombaju, że w przeszłości ma walczyć w wojnie z...

Manifestacja klasy pracującej Białegostoku z okazji zwycięstwa Bloku Demokratycznego w niedzielnych wyborach

Zwycięstwo dla Bloku Stronnictwa Demokratycznych i Związków Zawodowych niedzielne wybory dostarczyły szerokim masom pracującym miasta Białegostoku nowej okazji do manifestacji w dniu wczorajszym przeciw reakcji polskiej i jej protektorom.

Mniej więcej o godzinie 15-tej zaczęły dotykać na Plac Kosciuszki w twierdzone kolumnach ze sztandarami i transparentami liczne zalogi fabryk białostockich, pracownicy różnych instytucji, członkowie związków, organizacji i partii demokratycznych oraz starsze klasy szkół średnich. Przybyli też z oddziału WP i MO z ochotnikami na czele. Niebawem zjawili się również przedstawiciele władz państwowych z województwa białostockiego, ob. Stefanem Dybowskim na czele, przedstawiciele WP, organizacji młodzieżowych, partii demokratycznych, związków zawodowych, którzy najpierw ujęli w...

starego porządku spot encja w naszym kraju i stworzyło nowy porządek w historii walki polskiej klasy pracującej o Polskę równą i sprawiedliwą społecznie, o Polskę postępu i dobrobytu powszechnego.

Na zakończenie słowa głosił ob. Kubiak, przewodniczący ORZZ. W swoim krótkim przemówieniu powiedział on, że wybory w dniu 17-go stycznia poleżyły klasa i chłopi i stały się granitowym fundamentem, na którym naród polski zbuduje swoje państwo domi i dobrobytu — Polskę Ludową. Kończąc swe przemówienie dodał on, że hołd tym wszystkim, którzy w walce i trudzie o głowę i chłopa, dali do Polski Ludowej, tym wszystkim, którzy...

dla nich państwa i tym, którzy są ich potęgą.

Po przemówieniach, które były krótko przerwy, nastąpiła na czele Polski Ludowej, Włókna Polskiego Stronnictwa Demokratycznego i C. zebrały uchwały i wzięli do Prezydenta Bolesława Bieruta i Marszałka Michała Zymarkiewicza depesze gratulacyjne z powodu zwycięstwa i zwycięstwa demokracji w niedzielnych wyborach.

Z chwila zwycięstwa, woda, zebrała uśmiechy i śmiech, który przez dźwięki muzyki i przemówienia uległ i uległ. Właściciel, Zwicki i Węgierski, którzy na granicy Lipów Włodzkiej, gdzie nastąpiło jego zwycięstwo.

III

Witaj zwycięstwo Demokracji Polskiej

Wyniki głosowania do Sejmu Ustawodawczego
w województwie białostockim

„Jedność Narodowa” z dnia 22 stycznia 1947 roku

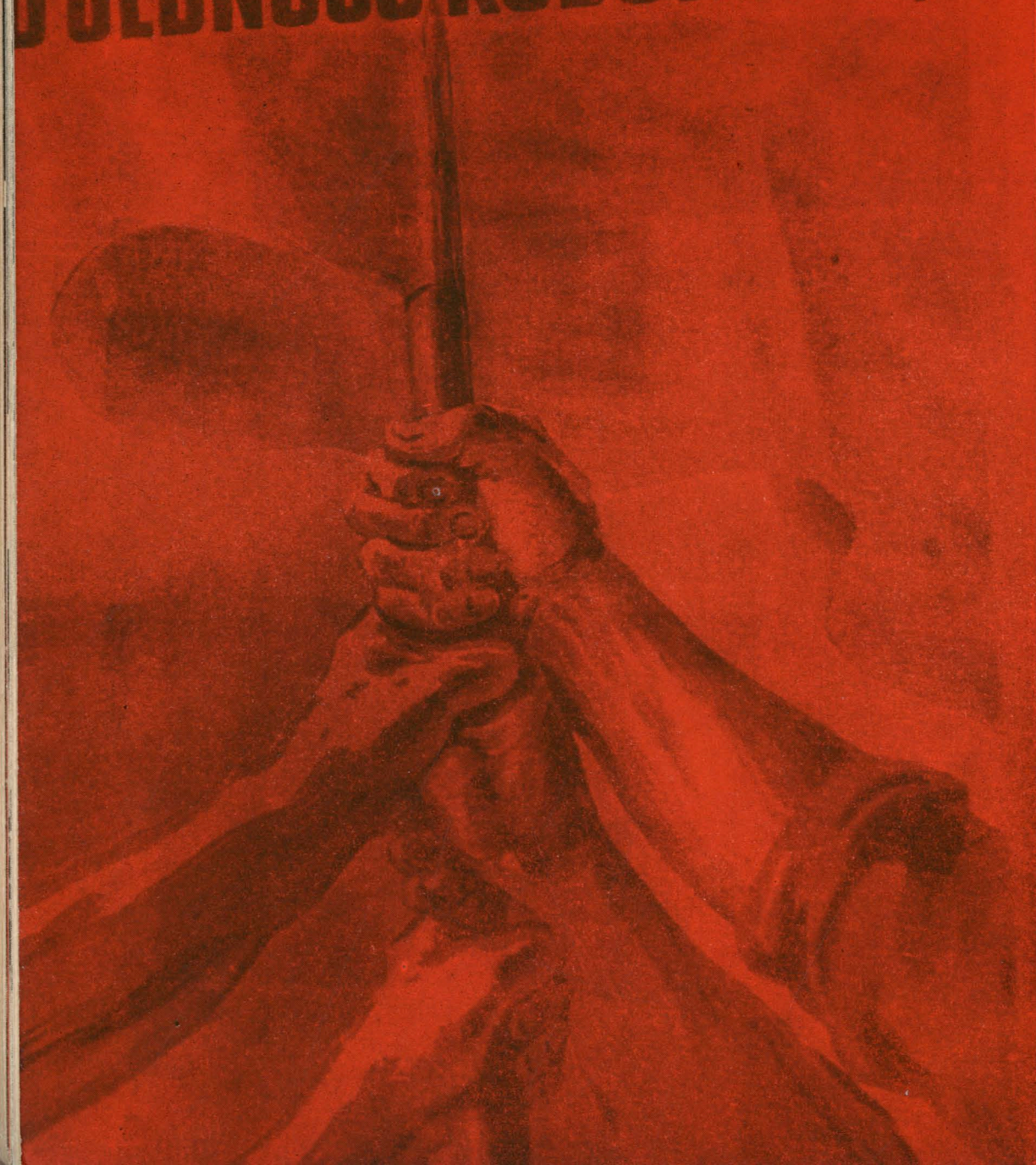

Wojewódzka narada sekretarzy KP PPR i PK PPS. W środku siedzą
C. Tureniec — I Sekretarz KW PPR i A. Werblan — I Sekretarz
WK PPS.

Mord bandy Burego w Zaleszanach

P.P.R. WALCZY O JEDNOŚĆ ROBOTNICZĄ

BIBLIOGRAFIA

P. Korzec: Pół wieku dziejów ruchu rewolucyjnego Białostocczyzny (1864—1914). Warszawa 1965.

Komuniści Białostocczyzny (Wspomnienia). Białystok 1959.

Materiały z sesji popularno-naukowej poświęconej działalności Komunistycznej Partii Polski na terenie Białostocczyzny. Białystok 1960.

J. Joka: Dzieje powszechnego strajku włóknarzy białostockich. „Rocznik Białostocki”, t. IV, 1963, s. 239—279.

J. Karlikowski: Polityka okupanta III Rzeszy w okręgu białostockim (1941—1944). Białystok 1966.

M. Gnatowski: Na Białostocczyźnie. W „Byli z nami”. Warszawa 1966, 470—497.

H. Majecki, M. Gnatowski: Z dziejów walk PPR o zbudowanie i utrwalenie władzy ludowej na Białostocczyźnie w latach 1944—1947. Białystok 1962.

Z dziejów Polskiej Partii Robotniczej na Ziemi Białostockiej. Lublin 1963.

M. Gnatowski, H. Majecki: Kształtowanie się władzy ludowej na Białostocczyźnie w latach 1944—1947. Białystok 1965.

H. Majecki: Z problemów powstania i rozwoju organizacyjnego PPR na terenie województwa białostockiego (1944—1948). „Rocznik Białostocki”, t. V, s. 9—33.

KATALOG STAŁEJ EKSPOZYCJI

Organizator wystawy: Muzeum Ruchu Rewolucyjnego w Białymstoku

Opracowanie scenariusza wystawy: prof. dr *Stanisław Kalabiński*, mgr *Maria Siemieniuk*, mgr *Jerzy Joka*, dr *Henryk Majecki*, mgr *Borys Nikitiuk*

Oprawa plastyczna wystawy: *Andrzej Pańkowski*, *Władysław Przysański*, *Janusz Rapnicki*

*

Wykonawstwo: PP Pracownie Sztuk Plastycznych

Opracowanie katalogu: mgr *Krystyna Szczudło*

Wstęp: dr *Henryk Majecki*

Obwoluta, okładka i opracowanie graficzne: *Janusz Rapnicki*

Wykonanie zdjęć: *Janusz Piechowski*, CAF, AZHP
grafika *A. Boratyńskiego*

*

Dokumenty i eksponaty ze zbiorów:

Archiwum Zakładu Historii Partii KC PZPR w Warszawie

Archiwum KW PZPR w Białymstoku

Archiwum MSW w Warszawie

Archiwum KW MO w Białymstoku

Muzeum Historii Polskiego Ruchu Rewolucyjnego w Warszawie
oraz ze zbiorów własnych Muzeum Ruchu Rewolucyjnego w Białymstoku.

WKC Warszawa. Wydanie I. Nakład 10 000 + 70 egz. Ark. wyd. 7,15, ark. druk. 10,5. Podpisano do druku w czerwcu 1968. Zam. 178/1/68.

WDA-1. Zam. 628/68. N-33.

